

Dnesek

ROČNÍK II.

V PRAZE 8. KVĚTNA 1947

CENA Kčs 3.50

Běda, byty!

BOHUMIL BÍLEK

Britská demokracie

SIR PHILIPP NICHOLS, K. C. M. G., M. C.

Výstřely, provaz, hladovka

MICHAL MAREŠ

Čím je vinna byrokracie?

BOHUSLAV BROUK

Řekněme si pravdu

VU

Dvojí referování o jednom procesu

Po květnu 1945 — Vysokoškoláci a politika — Těžko najít nadpis — Novinářská nepoctivost — K případu pana majora Vlad. Šoffra — Ruská výstava — Zlatá česká máma — Listárna redakce

*Denní koupel-
nutná pro mé zdraví!*

PROTI ČERVIVOSTI

postřik

OGOR
jedinečný!

SELECTA OCHRANA ROSTLIN
PRAHA II. • DLAŽDĚNA 6

Za 3/4 roku

koupím své starší dceři kolo.
Ušetřím na ně, budu-li kouřit
z dutinek

Abadie
Pročítejte se znovu!

Za kolo vydám Kčs 1500.—. To ušetřím za 250 dní po 6 Kčs denně, protože 60 Partyzánek za Kčs 60.— a 100 dutinek „Abadie“ dvojlitr za Kčs 6.90 dají 100 cigaret, což se kouří velmi příjemně. Oproti stejnému počtu cigaret celých ušetřím 30%, t. j. při denní spotřebě 20 cigaret 6 Kčs denně. A to se v kouření nijak neomezují.

Private Club Whisky

KRONH BROTHERS LIKERY

NAŠEMU ZEMĚDĚLCI
NEJLÉPE POSLOUŽÍ
TRAKTOR
DOMÁCI VÝROBY
ŠKODA
ZETOR

ÚP 20
USTŘEDNÍ PRODEJNA
MOTOROVÝCH VOZIDEL
PRAHA XVI. KARTOUZSKÁ 200

OBSAH DNEŠKA Č. 5: Dr. JAN KOLAŘ: Vrstva, která přijde naposled. — MICHAL MAREŠ: Mlčení poněkud ochabuje. — WALTER TSCHUPPIK: Chce lidstvo spáchat sebevraždu? — Dr. F. KOVÁRNA: Dva socialismy. — KAREL TARABA: Boj o čtyři miliardy skončen. — BOHUSLAV BROUK: K odezvě výstavy sovětského umění. — Diskuse o zemědělství. — Socialistický realismus. — Praktické a nepraktické. — Okupace Československa a mezinárodní právo. Problém Baťa. — K případu majora Vlad. Soffra. — Lidové soudy končí. — Jen záležitost kriminální? — Studentstvo.

VDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 3.50. — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný redaktor Ed. Valentka. — Tiskne Melantrich. Praha II. Václavské náměstí 36.

Dnesek

di Ferd. Peroutka

Běda, byty!

Nejdříve krutý vtíp: mám před sebou leták, který vydalo ministerstvo techniky. Byl přiložen většině denních listů v Praze v neděli 4. května 1947. Je nazván »Jak si postavím byt ve dvouletce«. Dvouletka, nemýlí-li se, počala 1. ledna 1947.

»Jak a co stavět?« praví se v úředním letáčku. A hned odpověď: »Pro vypracování projektu je směrodatná vyhláška ministra techniky... uveřejněná v Úředním listě... z 25. dubna 1947.« To je zhruba den, kdy národní výbory musily vypracovat návrh stavebního plánu podle dvouletky na rok 1948. Odborník ministerstva techniky mi řekl asi toto: »My musíme žádat návrhy od národních výborů již v dubnu. Je třeba je prozkoumat a zladit, dohodnout a schválit, aby někdy na podzim již každý stavebník věděl, zda může stavět, či ne. Přes zimu si zajistí pozemek (je-li to třeba), dá si vypracovat projekt, zadá stavbu, stavitel objedná základní materiál, rozvrhne pracovníky, případně získá nové, atd., aby se někdy v březnu mohlo se stavbou začít...«

Kdo patří před soud?

»Někdo patří před soud!« řekl mi prostý občan. »Kdo?« ptal jsem se ho prostě. »Nevím, odpověděl, ale dvouletka je zákon, a kdo neposlechne zákona, patří před soud.«

Správná to zásada. Správná tím spíše, že máme ještě zvláštní zákon o potrestání všech, kdo sabotují dvouletý plán. Nicméně lze mít zato, že za znemožňování, příp. neumožňování příkazů bytového úseku dvouletého plánu nebude nikdo potrestán. Je příliš mnoho vinníků. A někteří jsou příliš vysoko.

Ministr techniky se nedávno odpovídal technickému výboru Národního shromáždění za pomalý postup stavby bytů v dvouletce. Jeho hlavní obrana směřovala k tvrzení: můj resort nic nezavinil. A hlavní argument? Zákon 41/1947 o státní podpoře na obytné stavby a zákon 42/1947 o některých opatřeních ve stavebnictví, souvisejících s dvouletým hospodářským plánem, vyšly pozdě. Jsou otištěny ve Sbírce zákonů z 3. dubna. Bez nich nemohl ministr techniky vydat směrnice. Právní podklad k těmto směrnici mu poskytly teprve oba jmenované zákony.

Nedávno jsem se střetl s odpovědným úředníkem ministerstva financí. Tvrdil: »Ministerstvo financí vykonalo vše, aby uspíšilo stavbu bytů v roce 1947.« Namítal jsem, že se plány musejí vypracovat nejpozději v zimě; ministerstvo financí vydalo vyhláškou směrnice pro peněžní ústavy českých zemí o povinnosti poskytovat přednostní stavební investiční úvěry teprve v březnu 1947. Onen úředník byl velmi nešťasten. Měl dojem, že ministerstvu financí křivdím. »Jak jsme mohli vydat vyhlášku? Neměli jsme normy.« A prozradil mi, že ministerstvo financí poskytovalo zálohy na státní záruky podle zákona 41/1947, ač všechny normy k němu ještě nebyly vydány. To je velký pokrok, řekl, to je přímo revoluční čin pro erár. Dáváme peníze podle norem, jež ještě nejsou schváleny.

Budiž pochváleno jméno muže, který na sebe vzal odpovědnost za takový čin. Avšak nebudiž toto pokládáno za důkaz, že ministerstvo financí nic nezavinilo. Ministerstvo, to nejsou jen úředníci, kteří vykonávají příkazy. To jsou i ti, kdo se musejí postarat, aby všechny normy byly vyřazeny včas.

Zákon o úrocích není ještě hotov. A výše úroků při-

mo souvisí se stavebním ruchem. Nemalou část odpovědnosti má vláda, a ovšem i parlament. Je třeba připomenout, že není ještě venku zákon o právu stavby. Obce se sice mohou řídit podle starého zákona z roku 1912, avšak kdo by to dělal, když ví, že se připravuje daleko liberálnější zákon nový.

A další potíž, známá, ach, tak známá: pracovníci. V důvodové zprávě k zákonu o dvouletém plánu se předpokládá, že během dvou let se do stavebnictví začlení 90.000 nových pracovních sil. Běda, zákon o mobilisaci pracovních sil byl projednáván vládou i parlamentem po mnoho měsíců. To snad není hlavní obtíž: dekret presidenta republiky, tuším z října 1945, byl dosti dobrým právním podkladem pro nezbytné přesuny pracovníků. Avšak vláda dala příkaz úřadům práce, aby jej příliš důsledně neprováděly. Výsledek? Před stavební sezónou 1947 nastal do stavebnictví jen nepatrný »příliv« pracovníků. Příčina? Typicky československá: je dosti obrazotvornosti na vytyčení rozumných cílů, avšak není dost odvahy k nepopulárním opatřením, jež jsou, bohužel, nezbytným předpokladem pro dosažení těchto cílů.

A teď mi, prosím, povzte, koho poženete před soud.

Kdo všechno plánoval

Neuveďl jsem vše. Jen tak několik příkladů namátkou, na ochutnání. Pátrat po vinnících je věcí příslušných orgánů. Novináři jde o poznání souvislostí. Taková už je dělba práce.

Ještě typická podrobnost: Hospodářská skupina kamenin, zemin a keramického průmyslu, či jak se jmenuje, zjistila, že pálených tašek i osinko-cementové krytiny již je dost. Usoudila tedy, že nastal čas, aby oba druhy stavebních hmot byly vyňaty z vázaného hospodářství. Zaslala příslušný návrh ministerstvu průmyslu, jež začalo jednat s ministerstvem techniky. Neznám výsledek jednání. Nevím, zda již nějaký je. Při pokusu o celkový pohled na hospodářské dění v souvislosti s bytovou dvouletkou není podstatné, zda dvě z mnoha stavebních hmot jsou či nejsou volné. Avšak je podstatné, že příslušná hospodářská skupina po řadu týdnů o svém návrhu nic neslyšela. Je podstatné, a o tom snad není sporu, že těch hospodářských skupin je příliš mnoho, že příliš mnoho úřadů rozhoduje o téže věci a že se snažíme o moderní hospodářský řád, majíce k tomu nemoderní, složitou a do velké míry i politicky zatíženou administrativu.

Když technický výbor sněmovny zkoumal v minulém měsíci bytovou dvouletku, řekl jeden z odpovědných úředníků, že se rozhoduje příliš mnoho politicky. A druhý, úředník státního úřadu plánovacího, to vytkl soukromému podnikání, že se dost neúčastnilo boje »s byrokratickou hydrou«. Měl, zdá se, na mysli orgány lidové správy.

Inženýrská komora, Jednota společenstev stavitelů a mistři tesařští i zedničtí rozeslali koncem dubna vládě, parlamentu, úřadům i tisku ostré memorandum, v němž si stěžují, že úřední organizace výkonného stavebnictví nebyly přibrány k společné práci při sdělávání bytové a vůbec stavební dvouletky.

Zmatek v nákladech

Úředníci ministerstva techniky si stěžují, že jejich odhad nákladů na bytovou dvouletku byl neodůvodněně a přes jejich protesty seškrtán v sekretariátě Hospodářské rady a v Ústřední plánovací komisi s 19 na 14 mili-

ard. Dvouletka počítá se stavebním nákladem Kčs 180 tisíc na jeden byt, zhruba o 80 čtverečních metrech. Později se přiznalo, že tato částka je cíl, jehož se má, zejména standardisací, dosáhnout ke konci roku 1948. Avšak již počátkem roku 1947 byly stavební firmy, jež tvrdily, že stavební náklady jsou podstatně vyšší, napadány částí tisku. V dubnu 1947 povolila komise, složená ze zástupců ministerstev financí, techniky a sociální péče, zálohy na státní záruku na byty za Kčs 400 tisíc v Pardubicích, za 32.000 Kčs v Ostravě a tuším za 280.000 v Moravských Budějovicích. A v letáku ministerstva techniky, který jsme dostali s novinami 4. května, se praví doslova: »Státní záruka podle zákona čis. 41/1947 Sb. bude poskytována na skutečný, řádně vyúčtovaný a prokázaný stavební náklad; netřeba proto mítí obav, že by podpora nebyla poskytnuta na stavbu, která v důsledku zvýšení mezd, zvýšení cen stavebních hmot (železo, dřevo atd.) přestoupila částku 180.000 Kčs za bytovou jednotku.«

Je pravda, že stouply mzdy a ceny železa, dřeva atd. Je pravda, že v důsledku toho stouply stavební náklady. Avšak z citovaného tvrzení by v široké veřejnosti mohl vzniknout dojem, že tyto položky jsou jediným důvodem pro vyšší stavební náklady než 180.000 Kčs za bytovou jednotku. To pravda není. V částce, kterou uvádí dvouletý plán, nejsou započítány výlohy za projektování bytu a ovšem ani za pozemek. Dům, to nejsou jen byty. To je i příchod k domu, často dvůr, někdy zahrada. Kalkulace musejí být poctivé a úplné, i v socialistickém řádu — a zvláště v něm.

Ministerstvo informací uvedlo tisk i veřejnost v omyl. Vydalo brožuru v nákladu tuším 30.000 výtisků, byla tištěna v Orbisu a rozesílána na všechny snad národní výbory v českých zemích. Jmenuje se Stavba bytů v dvouletce — funkční a směrné plány. V těchto směrnících se podrobně vykládá, jak má být v dvouletce — funkční a směrné plány. V těchto směrnících se podrobně vykládá, jak má byt v dvouletce vypadat kuchyně, větší obytná místnost, dvě ložničky atd. V těchto směrnících a v propagandě kolem nich rozvířené se nikdy neřeklo dost výrazně, že tyto směrnice nejsou závazné.

Ministerstvo techniky v citovaném letáku, vydaném opět nákladem ministerstva informací, náhle upozorňuje, že »pro toho, kdo nežádá o státní podporu, neplatí jiné omezení velikosti bytu a jeho vybavení, než zřetel k nedostatku stavebních hmot a nezbytný příkaz dnešní doby stavět úsporně a nemrhat zbytečně ani penězi, ani stavebním materiálem, zvláště železem a barevnými kovy«. Správná to zásada — proč se o ní dovidáme teprve v těchto dnech a ne před 1. lednem 1947?

»Pro toho, kdo může stavět jen se státní podporou,« říká dále leták z 4. května, »jsou závazny podmínky vyhlášky ministra techniky. To znamená: 80 m² je největší výměra vlastní obytné plochy, při níž lze udělit státní podporu... byt o plošné výměře 80 m² se bude zpravidla skládat z obytné místnosti a tří ložnic, nebo z obytné místnosti, dvou ložnic a pracovny...«

Brožura, vydaná před časem, rovněž z peněz ministerstva informací, obsahovala »směrné plány« pro byt o dvou ložnicích. Nebyl to špatný projekt. Pracovaly na něm skupiny avantgardních architektů. Snažili se vychovat lid k vyšší bytové kultuře. Proč však jasně nefekli, že jde o radu, a ne o závazný příkaz?

Velké byty? Malé byty?

Podle dvouletého plánu se má postavit v českých zemích 30.000 bytů v roce 1947. Zatím jsme splnili méně než deset procent plánu. A stát přispěl, pokud je známo, jen asi na deset procent plánovaného počtu. Začátek stavební sezóny jsme tedy důkladně propásli. Těžko věřit, že vše dohoníme do podzimu.

I kdybychom postavili 30.000 bytů, bude v nich by-

dlit 120.000 až 150.000 lidí. Lidí bez bytů je víc, a lidí ve špatných bytech ještě daleko více. Do redakcí přicházejí rozhořčení lidé a velmi kritické dopisy. Zhruba polovina říká: byt o 80 čtverečních metrech, to rodině nestačí, to nepozvedne dostatečně bytovou úroveň. Druhá polovina říká: proč stavět tak velké byty, kdyby stavěly byty poloviční, kuchyně a jeden pokoj, bydlelo by dvakrát tolik lidí. Jeden čtenář nám napsal: »Proč se konečně nenajde novinář, který by měl odvahu tohle zveřejnit?« Není těžké tomu vyhovět — avšak zároveň je třeba říci, že jde o to, aby bytová úroveň byla tak dobrá, jak si ji jen můžeme dovolit. Já sám bych byl proti ještě menším bytům; raději pomaleji a pořadně.

Povážlivější je, když menší byty doporučuje Inženýrská komora a Jednoty společenstev stavitelů, zednických mistrů a tesařských mistrů. Činí tak v pamětním spise, o němž jsme již mluvili. Ne, ne a znovu ne, říkám: nesmíme přece rozmnožovat řady lidí špatně bydlících. Bydlím sám jako student v podnájmu; nechtěl bych z jednoho provisoria do druhého. Zajisté, to je věc názoru. Soudím, že stát měl vyslechnout Inženýrskou komoru a další tři vrcholné organizace výkonného stavebnictví; u nás se pořád mluví o samosprávě, avšak národní výbory jsou namnoze samosprávou jen podle jména a stanovené organizace jak by smet. To, že ani zemědělci, ani obchodníci a mnohé jiné stavy dosud, po dvou letech svobody nemají řádně volenou samosprávu, podle přímých, tajných a svobodných voleb, za poměrného zastoupení, to je, myslím, ostudný kaz naší demokracie. To, že Inženýrská komora nebyla přizvána k práci na dvouletém plánu, je rovněž závada nemalá. Avšak to, co státní orgány rozhodly bez Inženýrské komory (nestavět malé byty), to myslím bylo rozumnější než rada, již uposlechnuto nebylo.

Čtyři vrcholné organizace se dále přimlouvají za »větší vůli k soukromému podnikání ve stavebnictví«. Nevím, nevím — když chodíme i v tak zvaných lepších čtvrtích pražských kolem sklepních bytů, kolem pavlačových staveb atd., když jsme pozváni do poměrně nových a při tom nemožných venkovských vilek, o běžných domech na venkově ani nemluvě, pak nejsme nadšeni dosavadními stavebními výkony mnoha soukromých podnikatelů. Zvláště někteří venkovští stavitelé a mnozí mistři zedníci i tesaři napáchali tolik hříchů proti rozumu, vkusu i hygieně, o cenách nemluvě, ve všech snad krajích republiky, že tu je třeba vítat větší zájem státu o úroveň bydlení.

Bude dost bytů?

Dosavadní zkušenosti s bytovou dvouletkou nejsou dobré. Znamená to, že se stát nehodí pro řízení stavebního ruchu? Ne, nýbrž že se musí řada věcí zlepšit, zladit, zjednodušit. Začínáme plánovat. Jen slepec nebo člověk zaujatý může tedy vytýkat, že to ještě neumíme. Jak to můžeme umět, když teď teprve sbíráme první zkušenosti? Neseriosní propaganda kolem plánování, to je jiná věc; není pochybností o tom, že více škodí než prospívá. Zakrývat chyby? Ne, právě naopak: odkrývat je, zveřejňovat, přemýšlet o nich — to je cesta k nápravě. Proto jsme si vybrali stavebnictví, tu nejužší, zatím, soutěsku dvouletého plánu. Bydlit nebo nebydlit, to je otázka, která se přímo dotýká velkého počtu lidí. Proto tu platí více než kde jinde zásada, že plánování v této republice se buď znamenitě osvědčí anebo zhyne na řadu let, alespoň po dobu jedné generace.

Víme, není to lehké, plánovat ve státě, kde velká většina občanů si dosud jasně neuvědomuje, o čem jde, kde řada úředníků na to není připravena, a kde mnozí odpůrci dychtivě čekají na každou chybu. Proto musejí obháji plánování chyby sami hledat, vysvětlovat a odstraňovat. Pro tuto práci je stavebnictví pole nejdělejší. Při veřejných stavbách je stát sám stavebníkem

i předhonily bytovou dvouletku o veliký kus a často předhonily i vlastní plán.

Při bytových stavbách jsme strašlivě pozadu. Nepochopení některých národních výborů by zasloužilo zvláštního osvětlení, z pera někoho, kdo to zná z přímé zkušenosti. Jiné národní výbory projevíly iniciativu a staví byty, jak když bičem mrská. Pražský ústřední národní výbor není mezi nimi. To je zas jiná kapitola. Zatím většina Pražanů dobře nebydlí — a ani po splnění dvouletky dobře bydlit nebude. Dvě léta je doba příliš krátká, aby stačila na nápravu hříchů několika generací. I kdyby doba stačila, nestačí nám materiál, pracovní síly a peníze. Dnes však jde o to, abychom ke starým hříchům nepřidávali ještě nová.

Bohumil Bílek

poznámky

Po květnu 1945

Byl už učiněn návrh na založení ústavu pro výzkum české národní povahy; byl učiněn muším, který nechtěl jen tak zbytečně rozmnožovat počet vědeckých ústavů, nýbrž mužem, který věděl, že při organizaci celého národního a státního života je velmi důležité vědět přesně, jaká je česká národní povaha, v čem jsou její přednosti a vady, v čem a jak je nutno s ní počítat, v čem a jak je potřebí jí měnit cílevědomou výchovou. Jedna korporace, v níž zasedají lidé velmi střízliví, vypsalá soutěž: Jaké jsou české schopnosti? I taková otázka má význam velmi praktický, neboť při novém uspořádání národního a státního života nemůže jít jen o úpravu hospodářského života, ale také o to, jak plně využít schopností českého národa.

A jistě odpovědi na otázky, jaká je česká povaha, musí si také všimnout toho, zda a jak se povahově změnil český národ za války. Byl to úder, který hluboko zasáhl do života a myslí snad každého českého jednotlivce. Jednu z nejnapištějších knížek vydá jednou státní úřad statistický. Až vydá statistiky, které suchými čísly zachytí vše to, co se u nás stalo od Mnichova až po dnešní dny, až tam, kde si tvoříme obraz z utrpení a osudů jednotlivců, byť i četných, budou hořet strohá čísla, i když nebudou — protože být nemohou — vždy nejpřesnější. A bylo by potřebí také vydat knížku, která by stručně, střízlivě a pravdivě shrnula, jak válka, a vše, co jí předcházelo i následovalo, působilo na českou duši, na českého člověka; byla by to knížka, která by měla velmi praktický význam, neboť by pomohla opřít se tam, kde se musíme až dosud opírat o více méně přesné odhady a dohady, skutečnosti, jak je zjišťil lékař a sociolog, psycholog a vychovatel, dětský lékař i odborník nervových nemocí, lidových výchovný pracovník i právník, který přichází do styku s lidmi.

Každá válka působí hluboké proměny, a tím spíše tak velká válka, jako byla druhá světová. A tyto změny pronikly až do duše lidí. Jak? Jak hluboko? V čem vyrostly lidské duše v této válce? V čem našichly něčím, co je ve vzduchu za každé války? V čem přejaly, aniž to cítí, vlastnosti a sklony těch, kteří chtěli nad nimi vládnout?

V hovorách o lidech, kteří se vrátili po dlouhých letech, se často praví: vyrostli. Což znamená: zbavil se něčeho, co ho dříve zmenšovalo. Odložil zbytečnosti, které ho zatěžovaly. Není divu. Mnoho, mnoho lidí bylo dovedeno přemýšlet o životě důkladněji, než kdy se toho nadáli. Mnozí lidé se naučili rozpoznávat mezi povrchem a podstatou, příčinami a následky, mezi drobnostmi a věcmi důležitými. Ne všichni vyrostli. Někteří našichli tím, co dusilo český život několik let.

Jako začínají už spory o to, jak to bylo s domácími odbojem, tak to tu a tam už blýskne z dálky, jako by se hlásily spory o to, jak to bylo v prvních dnech května 1945. Kdo to organizoval, kdo má největší podíl, co dělali vojáci, co dělali nevojáci, zda a jak toto povstání bylo připraveno. Těžké, věru těžké bude udělat přesný, pravdivý obraz, který každému dá, což jeho jest. Ale není jisté snižování žádné ze skupin, které se budou hlásit o svou účast na těchto dnech, bude-li hlavní účast přiznána tomu, kdo je jmenován ve slovech: povstání pražského lidu. Lid byl hrdinou a páteří těchto několika dnů, Pražský lid. Pražský lid, který stávil barikády; prostí lidé, kteří se za ně postavili. V pátek to byli ještě docela obyčejní lidé. V sobotu a v neděli to už byli docer-

la jiní lidé. Mohli bychom říci: chtěli dát vše, co měli: Než ještě více: probudilo se v nich něco, co najednou chtělo, a nejen to: dovedlo válčit. Probudila se v nich družnost, jaké nebyli schopni za celého života. Něco jim najednou říkalo, že tam a tam půjdou, právě oni, protože ten druhý je starší nebo má ženu a děti. Maminky od plotny stavěly barikády. Kdo u toho trochu byl, byl více než sebekrásnějšími stůžkami odměněn tím, že viděl krásu lidských duší. Velikost toho, co je v lidech. Poznání, jak v lidech dríme velikost, krásu duší; neboť tato velikost musila být v těchto duších a nemohla přijít zvenčí. Zvenčí mohl přijít jen popud, podnět.

Sly dny a květnové květy opadaly. Z tehdejších lidí jsou zase obyčejní lidé. A nadto lidé, kteří se rozešli do čtyř politických stran. Na škodu toho, co přinesl květen 1945.

Bylo by dobře vydat přesný a široký obraz cesty české duše za války, jak skutečně smýšlela a přemýšlela, jak posuzovala vše, co se dalo doma i v cizině, jak si skutečně představovala uspořádání věcí po válce. Potom by se také ukázalo, zda jsme po květnu 1945 rozumně a laskavě hospodařili s tím velkým kapitálem, který si český člověk v nejtěžších dobách nashromáždil. V těch dobách mnoho českých lidí ukázalo svoji velikost. A bylo by dobře najít cestu k této velikosti české duše, aby se z celé duše, z plného přesvědčení a zaujetí zúčastnila všeho toho, co je potřebí udělat, to, čím jsme povinni květnu 1945. To je ten velký úkol: najít cestu k velikosti duše a přesvědčit ji, aby na sebe vzala závazek drobné, šedivé práce, která je potřebná právě tak, jako boj. V. G.

Čím je vinna byrokracie?

Co vše se již nesvalovalo na byrokracii! Dejme tomu, že nám zřejmé, že ten, komu se nechce upustit od slavení jakéhokoli svátku, je ze značné části sám pracující lid, avšak to nevdadlo již několikrát ani našemu rozhlasu, aby z této sabotáže zdárné výstavby naší republiky neobviňoval někoho jiného, než právě několik byrokratů. Nechceli se lidu ve svátek pracovat, nesmíme mu to předhazovat jakožto svému mazlíčkovi, a snažíme se mu tedy naivně vsugerovat, že mu jakási vysoká byrokracie chce zabránit ve sváteční práci, k níž sama nemá ohuti. Jistým lidem je zajisté byrokracie trnem v oku, leč nikoliv snad proto, že by vše zdržovala svou zkonstatelostí, nýbrž proto, že většina našich úředníků dbá platných zákonů a nařízení.

Jak se demagogicky útočí proti byrokracii, mohli jsme se přesvědčit opět v těchto dnech. Před několika dny jsme oficiálně zvěděli, že ve stavebnictví bylo dosud realizováno pouhých šest procent plánovaného výkonu, a že hlavní brzdy stavebního ruchu je nedostatek stavebních dělníků, jichž celých třicet tisíc je od revoluce ve veřejných službách, kde dosud setrvávají. Přesto přese všechno svalují některé listy vinu za nedodržení stavebního plánu na starou byrokracii, na školené úředníky. Jak dokazuje mimo jiné i Pelcova karikatura v »Kulturní politice«, podle níž znemožňuje u nás stavení úřední šiml, vyobrazený tu, kterak úraduje za stolem, zavaleným samými spisy. Jestliže je již vůbec možné svádět v tomto případě vinu na byrokracii, jest ovšem tuto byrokracii vidět nikoliv v úřednictvu, ohánějícím se paragrafy, nýbrž v novopecené byrokracii, v oněch zednicích, kteří zaměřili ležení za kancelářský stůl. Proto měl také Pelc zobrazit byrokracii, škodnou našemu stavebnictví, místo v podobě úředního šimla v podobě zedníka, netřímajícího za psacím stolem pero, nýbrž fajfku. Tak by se byl dostal byrokracii přece jen opravdu na kobytku.

Mnohé stesky na naši byrokracii jsou zajisté oprávněné, a každý z nás již nejednou v životě zažil mnohé svizele s opařským řadováním. Leč přitom se též zeptejme, co jsme vykonali a co vůbec chceme vykonat k odstranění těžkopádnosti a zbytečnosti naší administrativy. Na sklonku minulého léta prohlásil ministerský předseda Gottwald, že z veřejných služeb budou odstraněni všichni ti, kdož se do nich dostali po revoluci, a kdož předtím zastávali některé ze zaměstnání, důležitých pro splnění dvouletky. Jak naše vláda dostala tomuto slibu, ilustruje nejlépe dnešní doznání, že třicet tisíc zedníků a betonářů setrvává ve veřejných službách. Kdo tedy byl v rámci oznamované akce vyloučen z úřadů?

Dnes se vůbec již o odstranění nekvalifikovaných sil z úřadů nemluví. Bylo nedávno prohlášeno na schůzi státních zaměstnanců, že jejich počet bude restringován se zřetelem na jejich státní spolehlivost. Sotvaže se můžeme těšit, že lidové soudy skončí svou činnost a že zavládne v našem národě trochu klidu, bude se asi provádět nová národní očista speciálně mezi státními úředníky. Jaký jsme to však stát, máme-li mezi svým úřednictvem ještě po dvou letech od re-

voluce nespolehlivé živly, které by bylo prospěšné z veřejných služeb vyloučit? Ovšem, nehrozí se toho, neboť státní spolehlivost je si možno vykládat též politicky, takže v zásadě jde asi o to, aby z veřejných služeb odešli lidé, nepříslušející k jisté straně, a aby v nich naopak zůstali ti, kteří oně straně jsou oddáni a kteří jsou ovšem po většině právě oněmi novopověstnými, porevolučními úředníky, desertovavšími z ležení, statků, dílen a továren. Podaří-li se odstatit z úřadů tak zvané státně méně spolehlivé osoby, podaří se nepochybně odstranit všechny správní potíže, neboť se bude vše briskně rozhodovat podle sobeckých stranických zájmů a nikoliv již na základě úzkostlivého dbání našich zákonů a nařízení. Každý rozumný člověk musí být zajisté pro zjednodušení naší administrativy, jímž bychom se mohli zprostit zbytečně velkých nákladů, které pohlcuje náš správní aparát, avšak toho lze docílití toliko tím způsobem, že ve veřejných službách budou ponechány jen ty nejzdatnější a nejkvalifikovanější síly. Každá jiná restrikce se přiči již i samé racionalisaci práce a tudíž i duchu celé naší moderní doby.

Ovšem zdá se, že mluvení o restrikci veřejných zaměstnanců je pouhým slibem, na jehož základě mají zejména státní úředníci uvěřiti v konečně možné spravedlivé zvýšení svých platů, a že alespoň v dohledné době vůbec k žádné výluce z veřejných služeb nedojde pro různé a často zcela protichůdné názory Národní fronty. Vraťme se však k svému původnímu tématu, ke křivému obviňování naší byrokracie. Ať již proti ní máme právem cokoli, nemůžeme upříti, že právě jen díky této byrokracii, jež zůstala z největší části věrna svému poslání střežit zákon a dáti průchod spravedlnosti, nedošlo u nás ještě k více krivdám a brutálním přehmatům. Přiznejme si nepokrytě: O konsolidaci našich poměrů, o vítězství práva nad zvlí se zasloužila značnou měrou především naše stará byrokracie, tolik posmívaná a obviňovaná, jakož i tak špatně placená. *Bohuslav Brouk*

Výstřely, provaz, hladovka

Když je člověk vehnán do neštěstí, truchlí a zmrí jako keř bez vody. Anebo se odhodlá k nějakému protestu, jímž manifestuje své utrpení. Nejčastěji to býváji detonace střelných zbraní, o nichž se (za zpravodajské uzávěry u nás existující) dovidáme jen tu a tam. Jsou to obyčejné protesty proti bídě, nepochopení, útisku, urádkám. Tak si třeba vezmeme jako doklad onoho kladenského nešťastníka, který, jsa bez bytu, byl poslán od čerta k ďáblu tak dlouho, až nakonec chtěl zastřelit bytového referenta. Možná, že i ten byl zcela nevinný na celé mízerii nešťastníkův. Díky bohu, browning selhal. Ale útočník konečně dostal střechu nad hlavou — v kriminále. Na to padl rozrušující výstřel na pražském předměstí, když byl ze svého bytu vyhazován hrdina zahraniční armády kapitán Bauman. Prostřelil si hlavu, ale i on vyvázl životem a směl zůstat i ve svém bytě. A konečně padl nedávno výstřel třetí, kdy se nešťastník nezastřelil, ale byl zastřelen! Na Mostecku, odkud nyní docházejí různé smutné zprávy! Český horník, tedy člověk, který v první řadě patří k budovatelům republiky, byl zastřelen českým typem bývalého werkschutzu, závodním milicionářem. O kolika takových nebo onakých výstřelech jsme se nedověděli a nedovíme?

Stejně nedověděli jsme se ani slova o těch, kdo podobné tragedie zavíňují. Ne vždycky je mlčetí zlato a mluvití stříbro. Nyní čteme v den národního svátku 1. května tuto zprávu:

Demonstrativní hladovka. Dne 29. dubna byl nalezen ve svém bytě v Praze II, Spálená 26, elektrotechnik Josef Sob., který již po 14 dnů nevycházal z bytu a po tuto dobu vůbec nejedl. Sch. byl převezzen do nemocnice, kde udal, že zabíjí hladovku, a to z demonstračních důvodů, ježto mu byla přiznána náhrada za válečné škody ve výši 190.000 Kčs, nebyla mu však dosud přes četné intervence vyplacena.

Každý pochopí, jakou hloubku smutku, neštěstí a nakonec překonaní hrůzy z odhodlání je nutno prožiti, než se k podobnému činu sáhne. Zejména to pochopí ti, kdo již jedenkrát do podobné situace přišli a jako protest hladovku prováděli. Jak je to vlastně s takovou hladovkou? Vezmeme si třeba za příklad, že jste byli omylem zatčeni, hrubě vyslýcháni, mučení duševně i tělesně, bylo vám spíláno, nebylo vám věřeno, všemi jste byli opuštěni, zbabělými přáteli, stranou, každým a vším. Co čini v takovém případě nešťastník? Nespl, stále přemítá, nemyslí na nic jiného než na nějaké ukončení své hrozné situace. Je bez kontaktu se světem, vždy se do myšlenek, že v celém světě není srdce, jemuž by sdělil žal, že ani není mozku, jenž by o jeho osudu přemýšlel. Ostatně

ste odvrácen někam, ani sám nevíte, kde se nalézáte a jak to mohou vědětí vaši draží. Jste hermeticky uzavřeni od světa, a není civilní kuráže lidí, kteří by za vás šli intervenovat. Nio není, zhola nic. A tak, na co se myslí? Na smrt nebo na svobodu! I smrt je druh svobody v nesvobodě. Konečně je také smrt dosažitelnější než svoboda. Ve dne v noci procházíte se celou a hledáte skobu, na níž byste se mohli oběsit. Ale není ani takové skoby, ani klíky, ani něčeho podobného. Myslíte tedy, jak si nešťastnou bolavou hlavu nejlépe rozbít, o zeď nebo o železné dveře kobky. Ani to však se nedaří a tak zbývá hladovka, nepřijímání potravy, když již zmizela každá naděje na záchranu.

Doufejme, že občan, který nyní sáhl k onomu protestu, nalezne kdesi na odpovědných místech srdce s porozuměním, tím spíš, když přece nejsme ani v táboře, ani v kriminále, ale ve svobodné demokracii.

U této příležitosti jest si vzpomenouti těch starých tatíků a babiček a všech těch, kdo po celý život dřeli a spořili, aby na stará kolena užili pohody životního večera. Oni však zkroutěně stojí u přepážek bank a spořitelen a marně žebrou o to, co jim patří, o vyplacení nějaké té stovky na zakoupení obuvi nebo na jiné životní potřeby. Tvrdí je kámen a ještě tvrdší jsou předpisy pro peněžní úředníky. Zeptejte se těch, jimž ještě zbývá soucít s člověkem, co všechno za den uslyší. Onen občan, který utrpěl za 190.000 Kčs válečných škod, jakou kalvarii musel asi projít, než se k svému zoufalému protestu odhodlal? Neoslyšen, zoufal. Při tom se současně zeptejte třeba u jednoho z nejprřednějších pražských lahůdkářů, co tak asi stojí vystrojení jednoho z nespočítatelných banketů z veřejných peněz a kdo vlastně těmito penězi, pocházejícími z potu a mozolů poplatníků, disponuje, jako by to byl jeho majetek?

Také hyne v Praze sebevraždou ubohý malíčký židovský voják Jakub Weiss, mnohokrát vyznamenaný v bojích na pláních ruských i v karpatských horách. Celou rodinu mu zabili, v Praze se nestal ani obchodníkem, ani bankéřem, ani advokátem, byl a zůstal dělníkem a proletářem do poslední chvíle. Ale čest měl v těle a když ať prolem nebo neprávem se domýšlel, že byla jeho vojenská hrdost uražena a jeho oběti pro republiku jako by nebylo, tu dovedl odhodit i život. Ano, pane soudruhu doktore, toť skutečný soudruh. Nečlověděli jsme se ani u jednoho z uvedených případů, kdo je vinníkem a zda-li byl za tato neštěstí potrestán. *Míchal Mareš*

Vysokoškolaři a politika

Vysokoškolský spor byl vždycky plný vášnivostí, sporů a polemik. Vždy byl kolbištěm nejrůznějších směrů a protikladů.

Vývoj vysokoškolských organizací po osvobození republiky šel od leva do prava. Původní rýze komunistické svazy, z nichž vycházely mnohdy záhadné resoluce proti vůli drtivě většiny vysokoškolařů, nabývaly «pravicových» tendencí a nové, nebo nejnovější volby v celé republice znamenaly náhlý, nikoliv však nepředvídaný obrát vpravo. Proč? Komunisté ve výběrech vysokoškolských organizací nezískali důvěru studentů. SNS Praha se na příklad postavil v únoru 1946 při dosud nevyšvalitelných demonstracích v Brně, proti brněnským studentům. Nazval je zpátečníky, ačkoliv se nemohl informovat, a ani se neinformoval, když samy ústřední úřady (ministerstvo informací) vydaly zprávu nepřesnou, skreslenou a — nebojme se toho slova — falešnou.

V nových volbách došlo k bouřlivým převratům. Bouřlivým hlavně v Praze, kde se ustavily politické bloky: demokratický (n. s.-lid.) a pokrokový (kom.-s. d.), oba nešetřící prostředků vedoucích k mocenským cílům.

V Bratislavě bylo zastoupení levice nepatrné. V Brně se volilo nepoliticky, v jednom městě republiky se spolu hádali medici a technici a právníci, nikoliv komunisté a národní socialisté. Nikoliv lidovci a sociální demokraté, ale vysokoškolaři s vysokoškolařky, že ten a ten funkcinář musí být medik, nebo že ten a ten nesmí být právník, ale nikoliv komuniste nebo lidovec atd.

Z otázky rýze nepolitické se stalo ovšem 12.—14. dubna v Bratislavě ryse slovené politikum. Připravená akce komunistů vedla k jejich odchodu ze zasedání ÚČSSS s motivem obrany «poměrného zastoupení». Poměrné zastoupení, to je ovšem výsada demokracie, kterou je správně uplatňovat vždy a všude. Proč však přesto vysokoškolaři hlasováním odmítli požadavek levice, hlasováním, jehož důsledkem jsou rozhodnutí Ústředí soc. dem. vysokoškolařů v Praze a pražských komunistů uznat zvolený výbor ÚČSSS?

Brněnská delegace se postavila na stanovisko: Nemůže nadiktovat svým členským spolkům, aby volily podle politického klíče, jestliže si to spolky nepřejí. Rozhodnutí je jejich vnitřní záležitostí. Stejně souhlasila i Bratislava. Důsledky: komunisté a sociální demokraté v Praze nejsou členy ÚČSSS. A důsledky v Brně: komunisté i sociální demokraté zůstali v SVS a tím i v ÚČSSS. Pozoruhodné.

A bylo by možné i za ceny útupků Brna a Bratislavy uplatňovat důsledně poměrné zastoupení? Nebylo. Slovensko má stanovami právo na třetinové zastoupení, ačkoliv stav slovenských vysokoškolských tomu zcela neodpovídá. Je-li to správné? Je, uvážíme-li, že toto třetinové zastoupení Slovenska má nesmírně příznivý vliv na vývoj všech vysokoškolských problémů, že znamená opravdovou a poctivou jednotu všeho studentstva, jednotu nad všemi politickými stranami. Už zde je poměrnost zastoupení docela vyloučena.

A i tak zbývá ještě otázka, zda by se nemělo přikročit k poměrnosti aspoň v Čechách a na Moravě. V Praze to praktikují s pramály úspěchem. Důsledkem toho jsou přecháště odchody jedné nebo druhé skupiny ze schůzí, na nichž se nic konkrétního nedojedná, na nichž se nelze shodnout. Pražské poměrné zastoupení vedlo — ačli to není indiskretně psátelce — až tak daleko, že při společné cestě na zasedání ÚČSSS jeli delegáti pravice v jednom voze a delegáti levice v druhém, nepromluvíli na sebe slovíčko a v Bratislavě se jedině mezi sebou vzájemně utkávali nikoliv v principech, ale v nesmyslnostech osobní stranické zaujatosti.

Tuto novinku by chtěli komunističtí studenti, jichž je, mimochodem, v Brně poměrně malé procento, zavést také do Brna. Že by to znamenalo ostrý vyhocení a rozdělení do dvou, tři či dokonce čtyř táborů, jim, jak se zdá, vůbec nevadí. Že si to brněnští studenti ve své drtivé většině nepřejí, že jsou proti političnosti a proti politické poměrnosti, nehraje u nich roli. Že byla brněnská delegace do Bratislavy sestavena po jednomyslné volbě výborem SVS — kdy delegaci odhlasovali i tři komunisté a dva sociální demokraté, je zřejmé podle nich jen nedorozumění. Snad z neinformovanosti.

V dnešní době se projednávají otázky tak důležité, že se s nimi snad nikdy odborové vysokoškolské organizace nesetkaly. Regulace přílivu posluchačů na vysoké školy, která při sebestředně nepozornosti vysokoškolské se může stát snadno nebezpečnou brzdou, omezením skutečně nutných lidských svobod: mluví se přece v tomto směru o »určování místa podle bydliště«, jichž může použít a zneužít ministerstvo školství, aby na ten který obor získalo — nebo dosadilo — dostatek posluchačů podle hospodářského regulativu J. V. statistického úřadu. Projednává se zkrácení vojenské presenční služby, na němž mají zájem všichni vysokoškoláci. Přípravuje se dosud nejrozsáhlejší školská reforma. Jde o uzákonění stipendií a úpravu sociálních možností nezajištěných vysokoškolských. Studenti se musí dostat do zahraničí, aby se nalokali cizího vzduchu, cizí kultury, jazyka a života, a aby se naučili myslet světově.

Hle, a do této závratné činnosti pro všechny, co činnosti bez politického označení, zapadá drobné, živočišné snažení všech politických stran po uchvácení moci u studentstva. Do činnosti pro vše se dostávají ohydňivé činnosti v pozadí. Snad se však najde dost rozumu u soudných lidí — a nyní v první řadě u vysokoškolských — aby odmítli toto nedůstojné snažení stranické.

Vysokoškoláci na Moravě zcela resolutně odmítli pražské politické vměšování do svých záležitostí. Doufají, že se jim dostane pomoci od všech nadstranických organizací, ať se jmenují ÚRO nebo SNR, že také politické strany samy pomohou — jaká iluze — protože přece všechny si dávají do programu »službu lidu, pro který vznikly«. Je právem každého, aby se politický organizoval. Toho práva využili také vysokoškoláci — a dokonce i v Brně, mluvili-li se o tom. Není však nutné, aby svou legitimaci vystavovali na odív, a aby si dali nadiktovat vůli sekretariátu.

Situace mezi vysokoškolským studentstvem je proto neutešená. Hlavně proto, že už se nikomu nechce vydávat resoluce a namáhat se s protesty. Resoluce, které nehoví politickým stranám, se prostě odhazují, oprávněné protesty jsou jenom na výsměch. *Jirí Nehněvajs*

Těžko najít nadpis

Nic snazšího, než ustavičně přitakávat, toužíme-li po tom, abychom byli chváleni. Mnohem ošemetnější je, nemáme-li tuto dětskou snahu, a rozhodli-li jsme se, že bude říkat pravdu, i za cenu mnohého nepřátelství.

Jedna z těchto pravd se dotýká staré československé boje našich věčných oslav, sjezdů a průvodů.

Protože většina příslušníků našeho národa je členem nejméně jednoho spolku či sdružení, a protože každý spolek či sdružení pořádá nejméně jednou do roka nějakou slavnost, je dáno, že ustavičně někdo z nás odhazuje pracovní zástěru, lopatu, pero nebo měchačku do kouta a běží něco slavit.

Konec konců, jednou do roka, nebylo by tak zle. Ale kdopak se u nás spokojí členstvím v jediném spolku, a kdo pak i mezi oslavami se potom dokáže vyhnout schůzím, předporadám a poporadám, užším výborům a nejužším výborům? Neohcete-li do spolku, tahají vás tam, nedáte-li se, pomluví vás, jako tvora netečného a sobeckého.

Skutečnost je jiná. Z poválečných ran jsme se jakž takž (na těchto slovech důraz!), vylízali, a do našich zalehlých už konečně po více než dvou letech pronikly varovné hlasy vedoucích mužů, kteří neustávají nabádat: pracujme, abychom neumřeli hladu, a starejme se o to, aby nás přibývalo, abychom neumřeli pozvolným zánikem netečných národů: Cilla rozmnožuj se a pracuj!

Pracovat, zdá se, může v naší zemi každý, kdo má zdravé ruce či dobrou hlavu a vůli prospět sobě, t. j. celku, cíli celku, t. j. sobě samotnému. Ne tak se to má s otázkou populární, neboť nelze s dobrým svědomím říci, že u nás může mít děti každý, kdo by je mít chtěl. Bylo by zbytečné opakovat tu stesky chudých a nebydlících rodičů, jak je denně čteme ve většině denních listů.

Dobrá, tohle tedy všichni víme a slyšíme do omrzení: že je třeba pracovat s vypětím všech sil a že je třeba mít více dětí a uchovávat je na živu a v dobrém zdravotním stavu. A teď mi povězte upřímně, ať už vám moje otázka zní jakkoli kacířsky, jak se s touto zásadou rýmuje chystání všem možných velkorysých podniků, při němž: a) spousta lidí, kteří by měli být přednostně (omluvte tento krásný protektorátní výraz, ale o tuto věc skutečně běží) zaměstnání na pracích důležitých pro zdraví, výživu a osázení lidu, nemluví o bydlení — bude zaměstnána činnost, která velmi připomíná vylévání vody z moře pomocí malé škeble, prací, která nikomu neprospěje, z níž národ a stát nic nevytýčí, naopak, která široké vrstvy poškodí tím, že nutnější práce bude na prospěch této odložena na neurčito;

b) při němž i duševně stovky, ba tisíce lidí na dlouhé měsíce budou odváděny jiným, v této chvíli rozhodně neúčelným směrem, namísto aby nebyli rušeni v dobrém úmyslu, který konečně po všem tom správném náboru pojal: pracovat k tomu, aby za předními kolečky, která konečně svizelně vybědla z bláta, vyjela při poctivé a mozolné snaze náš všech, i ta zádni.

Promiňte, řeknu-li, že si profírám oči a táž se v úžasu, zdali jsem se nepreslechla, když se dovidám, ve chvíli, kdy slyším o matkách, hynoucích spolu s nemluvnátky tuberkulózu ve vlhkých sklepních děrách, že v Praze budou »náležitým urychlením« budovány k dočasnému užití celé nové tratě elektrických drah, že se »urychleně« plánuje bourání a stavby podloubí k usnadnění očekávané ještě větší frekvence, že z obchodů jako kouzlem odvanuté mizejí dnes kompoty a zítřka konzervy, protože je třeba je schovat na sjezd ten a ten nebo na tu a tu oslavu.

Toť vše není jen moje mínění, a bylo by zle s národem, kdyby to bylo jenom názorem bezvýznamného jedince. Toť vše si spolu se mnou myslí desítky tisíc rozvážných občanů, ale někteří z nich píšou jen neradi, druzí mávají beznadějně rukou, že pryč je to stejně marné, a třetí konečně trochu lišácky ustupují do pozadí: Napište to sama!

Napsala jsem to tedy sama, a prosím všechny, kdo u nás rozhodují o velkých celonárodních událostech zábavného rázu, aby spolu se mnou uvážili, zda v tomto okamžiku je nám tolik třeba, ukazovat cizincům, co dovedeme v tom či onom kulturním oboru (t. j. propagačně ukazovat), a ukazovat jí to masovým pozdvižením a zdržováním od práce dobré poloviny či dvou třetin národa, či zda nepatrný pomyslný zisk z toho, s nímž bychom klidně mohli dva nebo tři roky ještě počkat, nebude daleko předstížen těžkými ztrátami hmotného rázu.

Ideály, pravda, jsou krásná věc, a jsme pro ně všemř hlasy, až na ně bude víc času. Dnes však platí bohužel: žít především! A žít budeme my i naše děti jen, necháme-li už konečně oslav a začneme pracovat! *Mila Pachnerová*

Novinářská nepoctivost

Úkol novináře je totožný s úkolem poctivého svědka. Má mluvit pravdu, nic než pravdu. Plní všichni naši novináři tento úkol? Četli jsme v posledních týdnech referáty o politických procesech. A viděli jsme, s jak neuvěřitelnou zaujatostí dovedly některé noviny referovat o případech, kde by si byly předem přály určitý výsledek. Referovaly o případech lidí, kteří prokazovali spoustou svědků a pomocí dokumentárního materiálu významnou spoluúčast na našem odboji. Zaujaté noviny (a zaujatí novináři) nenalezly slůvka pro pouhou zmlínku o těchto tvrzeních a vývodech. Nenalezly slůvka pro pouhé zjištění, že X. Y., obviněný z kolaborace s Němci byl Němci odsouzen k smrti nebo k dlouholetému žaláři. Z výpovědi vypichovaly jen výpovědi proti obviněným. Jaká ouvertura k dožalostnému pokřiku o nespravedlivě nízkých trestech! Jaké soustavné klamání čtenářů, kteří jsou čtenáři jen jedněch novin. Typické, příznačné novinářské nepoctivost! Neboť proti pravdě možno hřešit nejen tím, o čem píšeme, ale stejně i tím, o čem záměrně mlčíme a nepíšeme: i mlčením lze lhát. Vyjde kniha vynikající úrovně, je premiéra poutavě hry, kterou napsal váš politický odpůrce. Jaké možnosti pro novinářskou nepoctivost! Buď publikujeme předem objednanou zápornou a katovskou kritiku, nebo o umělecké události nepíšeme vůbec.

A což naše novinářské polemiky! Soustavné překrucování protivníkových výroků! Falešně citáty! Vytrhávání slov a vět ze zcela jinak myšleného textu. Nerytířský a vstřícný osobní útok na soupeře, jehož noblesa je známa a o němž předem víme, že na určitý tón útoku neodpoví raději vůbec! Útaky podepsané neznámými a tajemnými šiframi! Boj se zastřeným hledím. Rafinovaná, drobná zákeřnictví! Při všech příležitostech hlubokými fanfárami oslavujeme autora Kutnohorských epistol, slavného redaktora Slovana, rytíře bez hany a bázně K. Havlíčka! A kolik je v naší žurnalistice praxe křiklavé a provokativně protihavlíčkovské! Říká se, že naše novinářství má málo opravdu novinářských talentů. Ale nedostatek opravdu novinářských charakterů je ještě pollitovanější. Řečniváme o mravní linii našich dějin, do omrzení se dovoláváme velikých jmen Husova, Havlíčkova, Nerudova a Masarykova. A naše noviny? Jsou to opravdu noviny národa těchto velikých lidí. Stále si ještě mnozí lidé u nás neuvědomují, že mohou sloužit své straně, aniž by současně se vyřazovali ze služby pravdě. I veliké malé i větší novinářské neslušnosti a nekorektnosti jsou projevem nedostatku novinářské poctivosti a je nutno proti nim bojovat vždy a všude. Mnoho může do budoucna vykonat v nápravném směru novinářská fakulta vysoké školy politické a sociální — ale ještě více příklad těch novinářů, kteří nezapomněli na svou novinářskou čest a na své lidské svědomí. K čestnosti o svědomitosti může ovšem vychovávat jen ten, kdo sám čest a svědomí má. Novinářství není jen povolání, je to především i poslání, mksie, apoštolát.

Jiří Zhor

K případu pana majora Vlad. Šoffra

Jsem opravdu rád, že se ministerstvo národní obrany ozvalo. Je to první úřední zpráva o majoru Šoffrovi, která se objevila v tisku. Mrzí mne však, že zpráva MNO není jednoznačná a jasná, dokonce, že někde vynechala důležité okolnosti, které by daly celému případu decela jiný směr a ráz, než dává vysvětlení MNO. U vojáků, kteří jsou zvyklí na jasné rozkazy bez ohledu napravo nebo nalevo, je to zjev nezvyklý.

Proto jsem nucen podat k prohlášení MNO menší vysvětlení. Pan major Vlad. Šoffr nebyl opravdu pensionován. Byla mu dána nejdříve tříměsíční zdravotní dovolená, a během dovolené zproštěn služby a snížen mu plat na polovinu. V naší obyčejné úřední mluvě to znamená suspendování. Pan major Šoffr se odvolal k vyšší služební instanci, jeho odvolání nevyřízeno, a pan major Šoffr tedy žilí sebe i rodinu s polovičním platem. Asi proto, aby přechod z koncentrácké stravy do civilní nebyl tak náhlý. MNO odvolalo dále p. mjr. Šoffrovi zatím pověření ke čtení přednášek »Nauka o obraně státu«, a zakázalo mu používat titul docent, který dostal ještě za první republiky na Komenského universitě v Bratislavě. Při tom je velmi zajímavé konstatování MNO, že p. majora Šoffra pro obsah přednášky nestihalo, poněvadž k tomu nebyly zákonné důvody. Proč tedy byla v Brně ta demonstrace dělníků, proč ten pohon v parlamentě i jinde k vůli té přednášce — nevím! Podle konstatování MNO to tedy bylo naprosto zbytečné. Rád toto vysvětlení přijímám,

i celá veřejnost, neboť to je první úřední zpráva, která ne přímo konstatuje zbytečnost toho celého brněnského pokvyku.

Zpráva MNO pak uvádí konkrétně, proč zakročilo MNO proti majoru Šoffrovi. Neuvedlo však, že to, z čeho je pan major MNO viněn, uvedl sám ve své přihlášce do armády, a napsal také, že to byly akce, které souvisely s bojem o hlavu gen. Eliáše a s bojem o celou skupinu Eliášovu. Toto MNO, žel, neuvěřitelně, když už použilo přihlášky pana majora Šoffra, která byla a má být podle předpisů důvěrná. Bez toho dodatku, který tu uvádím já, má ovšem prohlášení MNO decela jinou tendenci než s uvedeným mnou dodatkem. A to mne na vojáky velmi mrzí. Sám jako bývalý voják to nepovažuji za vojenské.

Také s tím mimořádným, lidovým soudem to není doslova tak, jak tvrdí zpráva MNO. Mimořádný lidový soud po předběžném šetření shora uvedených akcí a také výslechu, vydal toto »Potvrzení«: »Potvrzuje se, že trestní řízení pod č. j. Lst 1793/46 proti Vladimíru Šoffrovi, majoru gen. štábu, nar. 11. XII. 1904 v Třebíči, bytem v Brně, Černopolní 10, bylo u mimořádného lidového soudu v Brně odloženo podle § 90 tr. ř. v Brně dne 9. září 1946. Vedoucí veř. žalobce Dr. Cermák v. r.«

Po zastavení řízení u mimořádného lidového soudu postupuje mimořádný lidový soud spisy trestním nalézacím komisím. Poněvadž major Šoffr je voják, tedy postoupil mimořádný lidový soud spisy MNO k dalšímu řízení. To je postup automatický u každého, kdo byl udán lidovému soudu. Tento neshledal, že provinění jsou taková, aby se jimi musel zabývat. Tak tomu bylo i v případě Šoffrově.

Kárný vojenský výbor poslal majoru Šoffrovi dotazník, a oznámil, že zahajuje řízení. Major Šoffr dotazník vyplnil, odevzdal jej svému právnímu zástupci, a podal 5. září 1946 trestní oznámení na neznámého pachatele pro zneužití moci úřední. Vojenský prokurátor trestní oznámení přijal. Od té doby se nic nestalo, a major Šoffr dostává poloviční plat dále, je mimo službu a nerozhodnuto ani tak a ani jinak.

Tolik k prohlášení MNO. Soudný čtenář srovnáním vidí, jak se věci mají a jak možno někoho trestat, aniž by býval trest vyřčen. Politický vězeň, který něco riskoval, který prošel několika koncentráky a vězení, který hrál ve skupině Eliášově vysokou hru, uhájil při tom svůj život, ale podlemil si zdraví, je dnes stavěn mimo společnost, a nadřizené jeho úřady nechají ho lhostejně žít s polovičním platem. Jsem pevně přesvědčen, že případem Šoffrovým se nezabývají lidé, kteří zkusili aspoň 'olik, co on. Myslím, že politický vězeň z nacistické éry má právo aspoň na to, aby mu v mezích možnosti rychle řekl, zda je pořádný člověk anebo že nepatří do slušné společnosti.

My, bývalí političtí vězňové, víme sami nejlépe, jak nám to šlo na nervy, když jsme nevěděli, z jakých důvodů nás zavřeli, lépe řečeno, zda anebo co konkrétně o nás vědí. Lidí slabších nervů to tehdy stálo nervy úplně, a mnozí zemřeli pomatení. Proto u nás ten, kdo něco podobného prožil, zkusil, nikdy se vůči svému českému člověku nesníží k něčemu podobnému, nota bene v tomto případě vůči politickému vězni. Prosím, aby MNO při svém vysvětlování po druhé řeklo pravdu celou, nic nevytrhávalo anebo nezamítalo, aby nebyla veřejnost zváděna v omyl. Nechci tvrdit, že to bylo úmyslem uvedeného prohlášení, ale podobné závěry jsou pak možné. Ani MNO a ani kdo jiný nemáme toho zapotřebí.

František Loubal

politika

Sir Philipp Nichols, K. C. M. G., M. C.

Britská demokracie

Přednáška, proslovená na Karlově universitě britským velvyslancem.

Spectabilis, Vaše Excellence, paní a pánové!

Považuji si za čest, že jsem byl pozván děkanem filozofické fakulty této hrdé a starobylé university, abych proslovil tuto přednášku. Karlova universita, první ve střední Evropě a jedna z nejslavnějších na celém světě, je v mé

zemi dobře známa a požívá velké vážnosti. Sám jsem vystudoval na sesterské universitě oxfordské. Je také staro byla a slavná a tak bych rád dnes zahájil projevem nejupřímnější úcty vaší universitě a ideálům, jichž je nositelkou. Jsem na světě už natolik dlouho a natolik jsem poznal jiné země, že mohu ocenit význam, jaký má existence takové university, jako je vaše, pro zem, která má to štěstí, že ji má. Podle mého názoru nelze docenit hodnotu těchto institucí. Za předpokladu, jenž ovšem v nedávné době nebyl v některých zemích zachován, že jim bude dovoleno vzkvétat bez zásahu zvenčí, ztělesňují ve svých tradicích a svou činností onu úctu k ideálům objektivní pravdy, vědy a učení, bez nichž, skromně řečeno, by byl život nezměrně chudší. V dobách tísně a nesnázi, skutečnost, že tyto ideály se uctívají dál a že se podle nich lidé v akademickém světě dál řídí, je nedocenitelným dobrodíním pro stát jako celek. Ctím vaši universitu a jménem své země jí přeji všestranný úspěch.

Název mého dnešního proslovu je „Několik úvah o britské demokracii“. Je to thema tak obrovské, že je zhruba nemožné vycerpat je v jedné jediné přednášce. Proto jsem se musil spokojit tím, že jsem vybral ony podstatné věci, o nichž souhlasím, že budou nejzajímavější a nejdůležitější pro československé obecnstvo. Toto thema je také ovšem plně kontroverzí, to jest, většina fakt si sice neodporuje, často si však odporuje jejich výklad, neboť praktické přizpůsobení zásad, tvořících naši demokracii k současným poměrům, je jednou z otázek, vystavených největšímu sporu v dnešní Anglii. Obávám se, že budete muset přijmout má fakta za předpokladu, že tomu tak je. Fakta jsou přesná, ale tam, kde je komentují nebo je vysvětlují, dělám to na osobní odpovědnost. Cokoli řeknu, nelze tedy citovat jako oficiální vyjádření názorů mé vlády. Diplomati jsou, bohužel, nuceni vyměnit si tyto opatrné výhrady z důvodů, jež jistě chápete.

Začnu tedy úvodními poznámkami o thematic všeobecně a potom pojednám o následujících stránkách britské demokracie: vláda zákona, svrchovanost parlamentu, snášlivost a vláda pomocí diskuse, demokracie a hospodářské plánování, jež by právě tak dobře bylo možné nazvat výzvou současnosti k demokracii, a závěrem připojím několik všeobecných poznámek. V rozpravách tohoto druhu je nevyhnutelné, že mluvčí vypadá, jakoby chvilil instituce své vlastní země. Prosím, věřte mi, bude-li se vám během příští hodiny zdát, že ukazují přemíru oddanosti vůči britskému způsobu života, není to výrazem chlouby nebo uspokojení. Máme se mnohem co učit a víme to.

Chce-li člověk referovat o

britských politických institucích,

narazí na první nesnázi. Nemáme totiž písmem vyjádřenou ústavu a nemáme jednotný zákoník. V tom se radikálně liší náš systém od ostatních velkých demokratických systémů moderního světa. Faktum je, ovšem, že v některých původních zásadách a charakteristikách se britská demokracie podstatně liší od kterékoli jiné. Především, britská demokracie nemá datum svého vzniku. Za svou existenci nevděčí žádné zvláštní události, jakou je revoluce (opak toho je, na příklad, Francie), není za demokracii zavázána ani úsilí nějakého Otce národa, proroka, filosofa, nebo státníka. Není ani vědomě zasvěcena žádným politickým nebo sociálním zásadám, jako na příklad americká demokracie, založená na Prohlášení práv člověka, nebo sovětský systém, založený na spisech Marxe a Lenina. Britská demokracie, jak jsem již řekl, nemá začátku. Proto nemá hesla a nezadáva si s žádnými universálními doktrinami nebo pojetími společnosti.

Britský lid bojoval dlouhou a úpornou bitvu o své svobody, generaci za generací, ale v tomto svém boji nikdy vědomě neusiloval o určitý, známý a definovaný tvar společnosti, znázorněný slovem „demokracie“. Britové nikdy neměli a nemají dosud žádný hluboký zájem o teorii politiky, jaký měli staří Řekové, nebo, v tomto ohledu Čechové, kteří ho měli odjakživa. „Co Čech, to politik.“ řekl Havlíček a v této věci se, myslím, britský a československý lid liší vel-

mi zřetelně, i když je tu jinak mnoho podobného. Tuto svou poznámku by byl Havlíček o mých spoluobčanech neudělal. Samočúčelná politická debata postrádá pro Angličany přitažlivosti. Milují svobodu a rychle reagují, je-li sebe méně ohrožena, ale neodávají se politické debatě, nebo politické theorii, ani ze zvyku, ani k tomu nemají sklon.

Jiná zvláštnost anglické povahy je nechuť vůči deklaracím zásad, ať už v politice, nebo v jiných záležitostech. Většinou postupují raději zkusmo, než by si stanovili program, nebo soustavu zásad, jimiž by bylo nutno se řídit.

Příkladem tohoto postoje jsou známá úsloví jako „dost času přejít most, až k němu přijdeme“, „gram praxe má cenu kila theorie“, „počkej a uvidíš“, atd., která jsou velmi užívaná v Anglii, a souhlasně s tím „muž praxe“ je ve větší úctě než theoretik, a mravní kvality se cení výše než intelektuální. Neochota plánovat dopředu, nebo řešit problém, pokud není „na spadnutí“ - v naději, že se „z toho nějak vymotáme“, je skoro už národní neřestí. Výrok historika Seeleyho, že britská říše byla založena v záchvatu jakési roztržitosti, je snad trochu přehnan, ale v britském způsobu, jak se jedinec staví k veřejným záležitostem, je jistý prvek, který do určité míry opravňuje jeho výrok.

Demokracie, kterou nyní máme,

je produktem působnosti nezávisle myslících Angličanů, roztroušených po všech dobách našich dějin, ale nesmíme předpokládat, že títo mužové měli před sebou nějaký zvláštní cíl, nebo, že by sami sebe byli považovali za průkopníky trvalé demokratické tradice. Kdyby se někdo zeptal vedoucích činitelů v dlouhém zápase o parlamentní vládu, z jakých důvodů, nebo jménem jaké theorie zaútočili na autoritu vlády při té, nebo oné příležitosti, prohlásili by pravděpodobně všichni v té nebo oné formě, že prostě hájili „práva Angličana“. To je idea, která probíhá trvale našimi dějinami, totiž, že Angličané mají svá práva vůči vlastním vládcům. Tuto myšlenku hájili baronové proti středověkým králům, obchodníci a majitelé pozemků v 16. a 17. století, nová průmyslová střední vrstva proti oligarchii 18. stol., a první bojovníci pracující třídy v 19. století. Zkoumáte-li věc podrobněji, shledáte, myslím, že pojem „práv Angličana“ je jenom ostrovním pojetím myšlenky „práv člověka“, která byla všeobecně přijata ke konci 18. století a nalezla své praktické vyjádření v americké revoluci a svůj theoretický výklad v knize Toma Painea „Práva člověka“. Ačkoli Angličan myslil vždy spíše v pojmech „práv Angličana“, poněvadž mu byly bližší a méně theoretické než „práva člověka“, byl vždy toho mínění, že i ostatní národové by měli, podle možnosti, požívat „práv Angličana“.

Podle této zásady vyvážíme svou demokracii už po sto let široko daleko. I když často změnil svůj ráz během putování, zdá se, že si často určitým způsobem podrží štítek „Made in Britain“. Náš parlamentní systém byl s největším úspěchem přenesen do všech dominií britského imperia, kde se dosud osvědčil jako přiměřená záruka demokracie a svobody. Tento systém měl také velmi značný vliv na ústavy evropských republik v 19. století i později, a fakticky, jak je vám známo, sloužil za vzor mnohým parlamentním demokratickým soustavám. Mluvím nyní o ústrojí parlamentní vlády, která byla, abych tak řekl, praktickým příspěvkem, jež přinesla britská ústavní zkušenost devatenáctému století. To neznamená, že by toto ústrojí nutně muselo vyhovět různým potřebám dvacátého století, ale doufám dokázat v této přednášce, že motivy, které inspirovaly jeho vývoj, že duch, v němž bylo pojata, a svobody, jež má chránit, mají stále ještě životní význam pro svět, a že je lze najít živé a účinné v britské demokracii dneška.

Není lehké formulovat tyto myšlenky, poněvadž, jak už jsem řekl, nejsou zasazeny do žádného pevného rámce zásad. Ale podkladem je myšlenka, že Angličan má ve své vlastní zemi jistá práva, k čemuž by pravděpodobně dodal, že každý člověk má, nebo měl by mít stejný nárok na tato práva. Nejdůležitější z těchto základních práv je ochrana před libovolným zatčením a uvězněním, svoboda svědomí a

náboženského přesvědčení, svoboda slova, svoboda volného spolčování, svoboda tisku, svrchovanost lidu a vláda zákona a to všechno prolíná vira, že právo spočívá v individuu, nikoli ve státě; že to není skupina, nýbrž jednotlivec, v jehož zájmu by se měly vést všechny politické věci a že společnost je souhrn jejich členů a nikoli živý organismus s vlastním právem, jehož členové jsou jen jeho díly. Pojetí individua jako „množství jednoho milionu, dělené jedním milionem“ je v zásadním rozporu s britským pojetím demokracie. Na základě těchto ideálů a v odporu k mužům, kteří milují moc a autoritu, byla vybudována postupně naše demokracie během našich dějin.

Uvažujeme-li o britské demokracii, vidíme, že nemáme před sebou nějaký hotový, úplný a logicky ustrojený systém demokratické vlády, nýbrž spíše soustavu praktik, jež vyrostly z našich dějin, z povahy a tížádnosti britského lidu. Ve vývoji tohoto systému byla theorie ovlivňována praxí a praxe teorií a není lehké oddělit jednotlivé vlivy. Přesto však se pokusím začít pojednáním o vládě zákona.

Vláda zákona

Je naší zárukou občanské svobody. Tři věci jsou nutné, má-li být zákon lidu skutečnou zárukou. Především je třeba, aby zákon byl dobrý zákon; za druhé je nutno, aby lid měl důvěru v zákon; a za třetí je nutno, aby zákon platil a byl za platný uznáván. Myslíme, že tyto podmínky jsou v naší demokracii splněny. Anglické zákonodárství se skládá, jak je vám známo, zčásti z dlouhé řady zákonů a zčásti z toho, co se nazývá judikatura (Case law), což jsou rozhodnutí celých generací soudců, vykládajících určitý zákon. Bylo to definováno jako proces „svobody znenáhla se šířící z předchozího případu na další“. Je to správné, poněvadž angličtí soudcové vždy dbali svobody jednotlivce, práv, obsažených v jeho svobodě a prostředků, jež chrání a zaručují tato práva. Znovu a znovu v našich dějinách bránili svobodu jednotlivce proti výkoné moci. Anglická judikatura, která byla takto vybudována a ještě stále se vyvíjí, pronikla všude tam, kam pronikla anglická řeč. Rozšířila se do Spojených států, jež mají stále totéž zákonodárství jako Anglie, a pronikla do všech různých dominií a kolonií britské říše a do Indie. — V opaku k římskému právu, jež klade větší důraz na stát a jeho nároky, spočívající v jeho svrchovanosti, anglické zákonodárství zaměřuje svou pozornost víc na svobodu jednotlivce a zdůrazňuje pojem nestrannosti, to znamená diktát rozumu a spravedlnosti. Jsme přesvědčeni, že zákon má být nejenom spravedlivý, ale musí se i jako spravedlivý jevit. Proto, když jsou naši soudcové na pochybách, raději řeší soudní případ podle zásad nestrannosti, to jest, na základě rozumnosti, spíše než bezvýhradným ulpíváním na literě zákona. Slavný právník Coke pravil: „Není právo, co není rozumné.“

Anglický zákonodárský systém zaručuje svobody jednotlivce, ale současně hájí i klid a mír ve společenství. Zákon není shovívavý. Ačkoli jedná s obžalovaným spravedlivě, jedná s ním také rychle. Soudní řízení se koná brzy po zatčení a není zdlouhavé. Každé odvolání proti rozsudku se projednává co nejdříve. Není-li proti rozsudku námitek, jeho provedení následuje okamžitě. Ale pravidla o ochraně obžalovaného jsou přísná. Obžalovaný nesmí být po svém zatčení vyslýchán, aniž k tomu svolil. Policie se ho může dotazovat, ale on není nucen vypovídat. Komplikovaný řád „soudcovských pravidel“ řídí postup takového výsledku. Člověk obžalovaný ze zločinu je před zákonem nevinný až po okamžik, kdy je mu vina dokázána. To je, podle našeho názoru, nutná zásada, právě tak, jako zákaz veřejného komentáře, jenž by se pokusil předbíhat rozsudek nebo ovlivnit rozhodování soudu v době, kdy se případ projednává. Další zásadou je, že po zproštění není možno soudní při obnovit.

Proto cítí britský lid, že je zákon spravedlivý a že platí. Soudcové jsou po všech stránkách skutkové podstaty i svého smýšlení zcela nezávislí na kterémkoli orgánu vlády. Parlament plně podporuje jejich autoritu, jako jediných, kdož

jsou oprávněni vykládat zákon. Nemohou být propuštěni, leda pro vážný přečin a pak o tom rozhoduje tajná rada, jejímiž členy jsou nejvyšší soudcové království. Nikdo nemůže ovlivnit soudce, či je odvrátit od jejich povinnosti zachovávat zákon a vykonávat spravedlnost. Tato vláda zákona dává lidem důvěru, že nemohou být pronásledováni nebo vězněni ani policií ani kterýmikoli jinými vládními činiteli bez nutného předepsaného právního postupu. To má významný důsledek pro demokracii. Především vytváří v lidu samostatného, důvěryplného a odvážného ducha. Významný politický myslitel Bertrand Russell pravil, že má-li se demokracie udržet, musí být lidé svobodní nejen od nenávisti a ničivosti, ale i od strachu a poddanství. Národ, v jehož lidu je poddanství, podlehne tyranii a nikdy nebude velký. John Stuart Mill pravil: „Stát, který se snaží ze svých mužů dělat pídimužky, aby z nich udělal povolné nástroje (i když je to pro užitečný účel) shledá, že s malými muži nelze skutečně dosáhnout nic velkého.“ Nic nevytváří stav poddanství a služebníčkování tak lehce, jako nejistota o dosažitelné spravedlnosti a pochybnosti o vládě zákona. Platí-li zákon, nikdo mimo ty, kdož se proti němu prohřeší, se nemusí bát policie a to je první věc. Za druhé, vláda zákona je příčinou, že se veřejnost ztotožňuje se zástupci autority, aby podporovala zachovávaní zákona. Jestliže policista na Picadilly požádá, abych mu pomohl někoho zatknout, jsem zákonně vázán mu pomoci. Udělám to ochotně, poněvadž jsem si jist, aniž o tom přemýšlím, že souhlasím s právním řádem, který je v platnosti v Anglii. Právě tak jsem si jist, že onen muž nebude potrestán bez spravedlivého soudního řízení a že policista, který je jen pomocnou silou zákona, má velmi omezenou moc a nebude moci vzít zákon do vlastních rukou. Vláda zákona zajišťuje, že instinktivně podporují zákon. Jinými slovy, vytváří možnost vlády na základě dohody. To je jeden z nejvýznačnějších rysů vlády zákona a naší demokratické soustavy. Právě jako lid souhlasí, aby se mu vládlo, tak souhlasí také, aby bral podíl na vládě s omezením, stanovenými zákonem. Mužové a ženy se mohou stát státními činiteli, státními zaměstnanci, policií, atd., aniž přestávají být zároveň členy lidu, poněvadž vláda na základě souhlasu zabírá podle zákonného řádu rozdělení společnosti na vládnoucí a ovládané.

Je na tom založena

tradice státní služby.

Moc, kterou představuje státní zaměstnanec, v to počítaje i policii, považuje za důvěru, svěřenou mu ve prospěch lidu, ne za výsadu. Tato tradice není nová. Aristokraté, kteří stáli v čele politického dění osmnáctého a devatenáctého století, měli stejné pojetí veřejné služby jako státní zaměstnanci dnešní doby, předáci odborů, atd. Z této koncepce pochází tradice cti a služby veřejnosti, jež inspiruje státní službu a oddanost jejich členů vládě, bez ohledu na stranu. Myslíme si, že demokracie může jen těžko fungovat bez takové státní služby, jež by byla ochotna stejně věrně sloužit, ať je u moci kterákoli vláda. Jsem přesvědčen, že jen v několika málo zemích se vyvinula státní služba, která by byla tak čestná, pracovitá a nepodplatná, jako je naše. A zde bych rád poznamenal, i když o věci budu později mluvit důkladněji, že v tom se jeví rozdíl mezi politickou výchovou v našem smyslu a politickou výchovou stranickou. Členové naší státní služby a naši lidé všeobecně, jsou dobře vychováni a politicky uvědoměni; ale to nutně neznamená, že jsou stranicky uvědoměni. Naopak. Jejich pojetí politické uvědomělosti je spíše vědomí povinnosti vůči lidu než vůči některé jeho sekci nebo doktríně.

Přesto však je, přirozeně, moc byrokracie velká a v Anglii neméně než v kterékoli jiné zemi, nebezpečí byrokratické tyranie by zajisté existovalo a rostlo, kdyby nebylo zábrany a kontrol, jež obstarává naše demokracie. Zdaleka nejdůležitější z nich je svrchovanost parlamentu. Pokusím se nyní ukázat, jak tato zásada zabezpečuje naši politickou svobodu.

Svrchovanost parlamentu

Je základním kamenem naší současné ústavní soustavy a je hlavním prostředkem, jímž působí vůle lidu na vládu. Triumfální vítězství parlamentu nad Korunou bylo zajištěno koncem osmnáctého století, to jest ještě dříve, než se Británie začala vyvíjet v demokracii v moderním slova smyslu. Začátky bojů o svrchovanost parlamentu se datují od patnáctého století, kdy byli naši vládcové nuceni svolat zastupce okresů a hrabství, aby si dali odhlasovat peněžní hotovost pro vykonávání svých královských funkcí a pro vedení svých válek. Tito zástupci měli možnost ztěžovat a bránit vybirání daní a proto si velmi brzy získali práva a privilegia, jež jim Koruna nikdy neminila udělit. Dokonce i za dob našich nejsilnějších vládců, Tudorců, udělal parlament velký pokrok tím, že si zajistil své právo účasti ve státních záležitostech. Sama velká královna Alžběta ke konci své vlády měla s parlamentem velké nesnáze a musela užít svého státnického umění a nepochybného osobního kouzla do krajnosti, aby zachovala v parlamentě pořádek. Bylo to v době, kdy dolní sněmovna pozvolna získávala své zvláštní výsady a práva, jež mají bezmėrnou cenu pro zachování a vývoj demokracie v Anglii. Imunita člena parlamentu, tradice, podle níž všechny výroky v parlamentu požívají výsady, že za ně nemůže být člen parlamentu stíhán, ani moci soudní ani moci výkonnou, nedotknutelnost předsedy sněmovny, obřad, spojený s žezlem, s černou hůlkou, atd. To všechno začalo vznikat v 16. a 17. století, během bojů parlamentu proti Koruně. Skutečný význam toho je zřejmý i v dnešní době. Ačkoli se může zdát, že všechny ty věci jsou jen o málo víc než historické památky, znamenají vlastně skutečnost, poněvadž svým způsobem zajišťují svrchovanost parlamentu. Ministr vnitra, který by se pokusil zasáhnout proti členu parlamentu na podkladě něčeho, co řekl ve sněmovně, setkal by se se stejnou zatvrzelou a skoro rituální oposicí, jako král Karel I., když vpochoďoval do dolní sněmovny, aby dal zatknout pět členů parlamentu a rozkázal odstranit žezlo. Kterékoli úřední osobě, v jakémkoli vysokém postavení, jakkoli obklopené mocnými přáteli, jež by se pokusila vyrvat právo a autoritu dolní sněmovny na soubor, by se brzy dostalo poučení od předsedy sněmovny, od soudů, od dějepisců a od veřejnosti, do jakého ukvapeného podnikání se pustila.

Zkušební kámen, který měl rozhodnout mezi parlamentem a Korunou, se objevil v 17. století, když Karel I. setrval ve svém odporu proti parlamentu až do důsledků, jež vyvrcholily občanskou válkou a ztrátou jeho života, a když Jakub II. byl svržen revolucí roku 1688, poněvadž se také pokusil zvítězit nad parlamentem. Hannoverští králové, kteří následovali, vděčili za své postavení usnesení parlamentu a ne božskému právu a nikdy si nemohli dovolit zahrávat si s parlamentem. Skutečnost, že Jiří I. a Jiří II. neuměli dost anglicky, vedla k tomu, že král přestal navštěvovat zasedání vlády — typický příklad hry náhody v povaze našeho vývoje. To vedlo k růstu vládní odpovědnosti vůči dolní sněmovně a k teorii, že král stojí nad politikou a mimo ni. To jsou dva základní rysy naší soustavy.

Tak se stala Británie na začátku devatenáctého století korunovanou republikou, se skutečnou mocí v ruce parlamentu. Války proti Napoleonovi vyžadovaly velké peněžní částky, jež mohli opatřit jen zástupci zámožných tříd. To přispělo k dalšímu posílení moci parlamentu a faktum, že královna Viktorie byla mladou dívkou, když nastoupila na trůn, umožnilo konečné snížení královské autority na stav, který máme nyní.

Že byla na začátku 19. století svrchovanost parlamentu neznamená, že v té době byla demokracie, protože parlament byl tenkrát ovládnut celkem malým počtem Angličanů. Ve skutečnosti byla Anglie osmnáctého století oligarchií. O něco málo širší rozdělení moci na začátku 19. století vytvořilo z naší soustavy jen o málo víc než vládu aristokracie. Ale skutečný význam toho byl, že parlament tu stál připraven, aby mohl být zděděn demokratičtější Anglií budoucnosti. Není nutno, abych vás zatěžoval zevrubnými detaily demokratisace parlamentu. Začala reformačním zá-

konem roku 1832, kdy nastalo první omezení vlády aristokracie, vlastníci pozemky, nad parlamentem, a kdy přibýlo asi 450.000 dalších voličů k celkovému počtu voličstva. (Je hodno povšimnutí, že žádná jiná zem v Evropě dokonce ani v oné době neměla tak početné voličstvo jako právě Anglie.) A skončila zákonem z roku 1918, podle něhož muži dostali všeobecné hlasovací právo a ženy jen od třiceti let věku (ženy ve stáří od 21 do 30 let čekaly na hlasovací právo až do roku 1928). V této době byl parlament už skutečným představitelem lidu a postavení, jež si získal během století vůči Koruně, mohl lid použít jako ochrany proti moci výkonné a jako záruky proti jakékoli formě vládní libovůle ve velmi zmėněných poměrech dvacátého století. Parlament je v Anglii nadřazen moci výkonné a to je první záruka naší politické svobody. A co víc, je dobře si povšimnout, že nebyla dosud nalezena žádná jiná metoda, jež by účinněji zaručovala platnost vůle lidu ve vládě. Byly zavedeny metody, jako je Gallup Poll, pro výzkum veřejného mínění a dotazníky, podle mého přesvědčení, vysokého stupně přesnosti. Ale jejich účel je jiný. Zjistit, co lid soudí o vládních problémech není totéž, jako najít vládní formu, jež bude vykonávána vůči lidu během dlouhého časového údobí.

Ale aby bylo možno ocenit důležitost svrchovanosti parlamentu v dnešním britském vládním systému, je nutno jej definovat blíže. V první řadě ovšem je parlament svrchovanou zákonodárnou mocí a nejvyšším soudním dvorem. Proti parlamentu není odvolání a nelze vynutit žádných sankcí proti němu. V důsledku toho má parlament naprostou autoritu nad veškerými rozhodnutími vlády a nad činností vládních zaměstnanců. Tuto kontrolu nelze udržovat bez činnosti vládních zaměstnanců. Tuto kontrolu nelze udržovat bez potíží a dolní sněmovna musí stále vyvíjet bdělou ostražitost, aby její dohled nad záležitostmi národa neochabl.

Člen dolní sněmovny zastupuje svůj volební okrsek. Nezastupuje jen své stoupence ve volebním okrsku; zastupuje všechno voličstvo a považuje za svou povinnost hájit podle svých nejlepších schopností zájmy jednotlivců i zájmy obecně svého voličstva bez ohledu na politickou stranu. Je proto jakýmsi hlídacím psem, nebo, jak by ho byli nazvali Římané, tribunem lidu, žijícího v jeho okrsku. Korespondence člena parlamentu je obrovská. Je věčně zaměstnán utěšováním nebo uklidňováním nebo snahou napravit skutečnou, nebo domnělou křivdu, která se děje jeho voliči. Většina stížností toho nebo onoho druhu, jak si dovedete představit, je proti státu a jeho činitelům a kdokoli pracoval v některém britském ministerstvu, ví, že každé dopoledne není nouze o dopisy, telefony nebo návštěvy členů parlamentu, kteří se dotazují proč X ještě nedostal svou pensii, proč syn pana Y nebyl ještě propuštěn z armády, proč se strážník hrubě ošpil na pana Z v Birminghamu, atd. Ze sta takových případů soukromých občanů, jichž se člen parlamentu ujme v jejich prospěch, 95 lze pravděpodobně vyřídit, vysvětlit nebo napravit přímo na příslušném ministerstvu. Je pozoruhodné, s jakou rychlostí a účypnou starostlivostí se projednávají dotazy členů parlamentu, ministrem počínaje a posledním úředníkem byrokracie konče. Alespoň v ministerstvu zahraničí mají tyto případy vysoké přednostní právo. Kde není člen parlamentu spokojen s vysvětlením nebo s jednáním ministerstva, předloží případ dolní sněmovně v době určené pro dotazy a ministr je nucen ospravedlnit jednání svého ministerstva před celou sněmovnou. Není-li člen parlamentu spokojen s ministrovou odpovědí na svůj dotaz, může věc předložit znovu na odročeném zasedání a vynutit o tom debatu. To je ono velmi mocné soukolí, vybudované na ochranu jednotlivce proti libovůli úřadu. Stojí to mnoho peněz, spotřebuje to mnoho času, energie a dobré nálady, trápí a sužuje to byrokraty a ministry, kteří státní provoz vedou. Zastávce naprosté dokonalosti to může považovat za ztrátu času a dokonce i za překážku pro vládu. Ale nikdo v Anglii by se neodvážil ani na okamžik navrhnout, že by to mělo být se omezeno nebo jakkoli podvázáno. Je to podstatné pro naše pojetí práv jednotlivce vůči státu a jsme přesvědčeni, že tvoří účinnou hradbu proti libovůli moci. Pokud

parlament zůstane vrcholnou mocí, zaručuje tento postup, že byrokraté a úředníci budou mít stále před očima, že jsou služebníky a ne pány lidu.

Okolnost, že člen parlamentu zastupuje celý volební okrsek a ne jen své přívržence, by stačilo vyřadit námitku, že občané, kteří volili stranu, jež volby prohrála, jsou na dalších pět let zbaveni svých práv a svého slova ve vládě země.

(Dokončení.)

Uoba a lidé

Řekněme si pravdu

Bude to o Slovensku. Známe komentáře k té či oné události, známe houf časopiseckých úvah o našem vzájemném poměru. Čteme o mohutných manifestacích, kde řečníci důrazně připomínají, že jsme svoji, že se nikde nepouštíme a také nikdy. Hovoříme o slovenských partyzánech, jako o hrdinech této kapitoly dějin, a Slovensku, které bylo za povstání zničeno, pomáháme ze všech sil, včetně ochuzování českých zemí o stroje, které umísťujeme v těch slovenských krajích, kde je nadbytek pracovních sil. Ale toto vše je oficiální tvář našeho poměru. Tvář, která je zatím jen maskou. V čem je tedy chyba. V tom, že slyšíme jenom zdvořilé, nebo šibalsky vypočítavé projevy řečníků, z nichž mnozí se v duchu svým ujišťováním o nehynoucím bratrství smějí. Je to taktika.

Hovořil jsem o tom s učitelem, který kdysi měl upřímný poměr k Čechům. Ovšem, to bylo před těmi šesti lety. Odpověděl mi: »Pan prezident Tiso nás učil, když nemůžeme nepříteli přemoci mocí, abychom jej přemohli lstí!« Donesl mi bývalou čítanku Na stráž! »Proč jsme z ní museli vytrhnout náš slovenský znak?« řekl jsem mu, že patrně proto, že je opět spojen se znakem českým ve znak republiky. Vzdychl a neodpověděl.

Tam ten byl katolík. Hovořil jsem daleko odtud s evangelíkem. Byl to obchodník. Nosil sokolský odznak. Řekl: »Je nás 160 v jednotě, musí nás být dvakrát tolik. Zatím ještě nejsme povoleni, protože povereník vnitra smí povolit jen nové organizace. Nově by mohl Sokol povolit, obnovit nesmí. A nově povolit, to znamená, že by Sokol ztratil všechno své bývalé jmění na Slovensku.« Hovoříme o žilinských poradách Sokolstva. Tam totiž přišel návrh, aby Sokol na Slovensku byl zatím organizován samostatně. Delegát z Podtater řekl jedině slovo: »Autonomismus!« Dalo to starostovi Sokola dr. Hřebíkovi hodně práce, než vysvětlil rozkacenému bratru, že tomu tak nebude. Obnovení Sokola? Prý povereník Novomeský nechce dát souhlas. Pochopitelně. KSS chtěla obsadit vedoucí funkce svými příslušníky, předešli je demokracii, nebo bezpartijní.

Prapory na 1. máje byly na všech státních budovách. A to tak, že ve středu výzdoby byl prapor Slovenska. Bílý, modrý, červený pás, Vlevo naše státní vlajka, vpravo prapor sovětský. Byly obce, kde všichni státní zaměstnanci musili do komunistického průvodu. Neposlechnout výzvu, znamenalo by prý okamžité disciplinární řízení a propuštění.

»Tiso byl umíněný starý mládenec, který s tvrdošijností berana trval na svých omylech. Uznat je před soudem, bylo by mu zachránilo život,« řekl evangelík. »Tiso byl martýr,« řekl bývalý člen HG. Muž, který byl kolem šedesátky, na tuto otázku neodpověděl, bál se, že ho udám. Bývalý komisař obce odpověděl. »Něco udělal dobrého, něco špatného. O jeho odsouzení nehovořme.« Še-

desátiletá babka na věčnou paměť schovává padesátikoru s Tisovým portrétem.

Při nástupu vojenské služby se ptali, kdo byl gardistou. Jako na povel zvedly se ruce. Nepůjdou do důstojnické školy. Nevadí. Po večerce sedají na slamníku a zpívají jen tak pro sebe gardistické písně. Jejich rodiče se v nich zhlížejí a jejich sestry nosí nyní černé stužky s křížkem.

V jednom známém slovenském vězení sedí, jsa odsouzen na 30 let, partyzán ze slovenského povstání, protože zašantročil nějaké potraviny, určené partyzánům. Ale bojovník to byl statečný. Gardista, který proti němu chránil tisovský režim, dostal 3 měsíce. Ten, kdo mi to řekl, dnes člen DS, konstatoval: »Na všechny partyzány přijde takový trest.«

»Pojďte, uslyšíte Durčanského!« Ve světnici bylo plno lidí, protože tam je rozhlasový aparát ještě vzácností. Když mluvil politik, odsouzený slovenským národním soudem k smrti, stáli všichni v pozoru, po skončení zazpívali Hej Slováci, a kdosi dával libat všem malý Tisův obrázek.

»Poslouchej, Barcelona už to hlásila.« Slovenské hlinkovské skupiny mají totiž vysílačky, kterými dopravují zprávy do ciziny. V horách prý jsou i zbraně. Durčanský zatím nabádá ke klidu.

Po výkonu trestu nad Tisem chtěly některé skupiny zahájit odpor. Zalekly se však hrozby, která kolovala mezi lidem, že Rusko je okamžitě obsadí. Nyní čekají na výsledek jakéhosi jednání mezi americkými Slováky a vládou USA. Věří, že budou druhým Řeckem. Heslo: »Raději smrt, než v područí kohokoliv!« Toto je heslo 60 procent obyvatel jedné vesnice, která má měšťanskou školu, v níž jsou jenom tři evangelíci.

Evangelická obec u Turčanského Sv. Martina. S tím člověkem jsem kdysi jako kluk rostl. Za povstání mu Němci zabili matku. »Neděláte to dobře, partyzány pronásledujete, hlinkovce necháváte.« Namítl jsem, že tyto soudy jsou věci slovenskou. Zeptal se: »Copak gardista odsoudí gardistu?«

Mlynář, jehož rod pochází z Moravy: »Pravda, udělalo se hodně za slovenského státu, vydělávali jsme, ale za povstání Němci všechno zničili. Ať je to už jak chce, jen ať je klid a menší daně.« Jeho děti důrazně tvrdí, že nikdy neměly moravské předky, a že jsou Slováci jako řepy. Byly v gardě a nyní pracují v ilegálních protičeských organizacích.

Mletí? Je dost obilí. Podotkl jsem, že s naší pomocí. Usmál se: »Když se dáte napálit! Heslem bylo — nic neodevzdat, čechům nesmějí dostat zrnko ze slovenských polí.« Heslo bylo dodrženo.

Nově osídlena obec. Po Maďarech. Podivní lidé, řekl bys nehodní té půdy. V Maďarsku neměli nic a zde ten příděl promarní také. Ale Slováci ze Slovenska příděly nechtějí. Nejsou prý požeňnané. Ten, kdo mi to vysvětloval, ovšem z třetí ruky koupil po Němci klavír, po židovi má hospodu a po Maďarovi koně a krávy. Ovšem, až z třetí ruky. Kletba stihne překupníka.

Zidovská otázka? Švec, chudák, sedm dětí. »Tiso měl viset už za to, že nevybil všechny židy.« Vesnice ve středu Slovenska. Její obyvatelé schovávali žida od dob jejich persekuce. Po válce je všechny žaloval o zaplacení předválečných dluhů. Nejvyšší z nich byl 530 Kčs. Vyhnaní ho klacky z vesnice. Dům chtěli vydynamitovat.

Slovenské lázně? Za ty peníze by žil člověk i na Riviéře. Opět zajímavá věc. Jiné ceny pro Slováky, jiné pro Čechy. Stejně jako ve vlaku. Ženská nese veliký koš pomerančů. Takových 10 kg. Kupte pomeranče! Nikdo nemá zájem. Až jedno děcko si ho vyškemrá. »Už jsi jich dnes snědla pět!« Nakonec matka koupí. Mluvili slovensky. Kus 5 Kčs. Za stejnou cenu koupil i vedle v kupě pomeranč jiný Slovák. Mluvil jsem česky a platil jsem 8 Kčs. Pozastavil jsem se nad tím. Odsekla: »Však to je jen pro nás.«

Na Slovensku mají překrásná nádraží. Jedno se dostavovalo. Vlak tam čekal půl hodiny. Za tu dobu zedník hodil jednou lzíci omítky na strop, polír vykouril dvě cigarety a tři zedníci rozchehtali dvě holky, co nosily v kalfasu maltu. Věc mi vysvětlil jeden český podnikatel, pracující na Slovensku. »Práci dostala česká firma. Pasivní resistance ji donutí k tomu, aby ji nechala Slovákov.«

Na stavbě porouchaných stavidel na větší řece má tesař až 11 tisíc měsíčně. Mládenec, vyšlý z průmyslovky, má na jednom poverenictvu čistý měsíční plat 4500 Kčs, a průměrně tolik diet. Chcete benzin? Zastavte u kterékoliv pumpy. Oficiálně dostanete litr za 12 Kčs. Ale koupíte-li jej od mladíka, stojícího nenápadně opodál, dostanete 10 litrů za 100 Kčs. Kradený benzin. Je ho na Slovensku plno. Příčina? Průmyslové závody jej dostávají v nesmírném nadbytku. Nebo sádlo. Slanina na pět prstů vysoká kilo za 65 Kčs volně a kdekoliv. Potřebujete konzervy UNRRA? Volně, kdekoliv a bez bodů. Nikdo o ně nemá zájem. Boty? 1050 Kčs nejčepychovější modely, ovšem bez povolení. Látek je nedostatek.

Uprostřed toho žebračí. Je jich všude plno. Nepoznáte, zda jste v Bratislavě, nebo v Trenčíně či v Košicích. Podarujete-li ho vy, řekne »Zaplat Pánbůh!«, podarujete-li ho člověk s křížkem, řekne: »Na stráž!«

A stěhování našeho průmyslu. Usmál se v Košicích jeden komunista. »Jen to sem dejte! Pak uvidíme.«

Závěr? Takové je Slovensko. Nemá opravdu smysl vylhávat si je. Dělat si z něho velikonoční vajíčko, které drží tu barvu, do které je ponoříme. Náprava? Je v nich kus umíněnosti, naivní dětské umíněnosti. Vymlouvat, hrozit? Nemá cenu. Diskuse v časopisech? K čemu! Mám před sebou Katolícké noviny ze 4. května. Úvodník Kozy-Matejova, člověka, jehož úvodníky jsou většinou slovenského katolictva epištolami. Nadpis: Povězte nám, co máme robiť? A dále se říká: »No, sme ako sirotky. Ale máme šikovnú macochu. Nedovolí nám plakat, a tak nepozostáva nič iné, ako si stať do kúta a vopchat prst do úst. Ticho si ho cmúlať a rozmýšľať, čo vlastne chcú od nás. Lebo chcú volačo. ale nevieme čo.« A dále píše úvodníkár: »Bola a je u nás všetka dobrá vóla. Ale myslíte, že to stačí? Nie. Ježibabe s božou pomocou vyhovieš, ale macocha nie. lebo macocha i na to dobré povie, že je zlé, keďže má svojho miláčka a ten nestrpí nijakú konkurenciu.«

život a instituce

Dvoji referování o jednom procesu

rei — Praha, květen 1947

»Rudé právo« dne 15. dubna 1947:

Další dva protektorátní ministři před soudem

Další dva protektorátní ministři, dr. Kapras a Čipera, byli souzeni od 14. dubna před národním soudem na Karlově náměstí. Zaloba líčí činnost obou obžalovaných již před válkou: dr. Kaprase na Karlově universitě a Čipery u Bati ve Zlíně. Oba jsou žalováni za svou účast v Beranově vládě, kde dr. Kapras hlasoval proti abdikaci dr. Háchy. Čipera se zdržel hlasování. Čipera je žalován také za svoji činnost jako předseda správní rady firmy Bata.

»Národní osvobození« dne 15. dubna 1947:

Dr. Jan Kapras a Dominik Čipera před národním soudem — Čipera, nejbližší spolupracovník Tomáše Bati

Přelíčení bylo zahájeno za nepřítomnosti onemocnělého dr. Kaprase, kterého zastupuje pražský advokát dr. Resler... Když dozněla slova žaloby, četl předseda soudu písemnou výpověď dr. Kaprase, učiněnou po revoluci u ministerstva vnitra. Obžalovaný v ní pravi, že po okupaci zůstal členem vlády na přání gen. Eliáše. Na svou obhajobu dr. Kapras uvedl, že po uzavření vysokých škol Národní rada za jeho předsednictví uvolnila 120.000 Kč pro studenty, aby mohli uniknout před zatýkáním. Dále obžalovaný vypočítal, co prospěšného zařídil po uzavření poloviny středních škol. Varoval prý též před zatčením E. F. Buriara a jeho herce umístil v Městských divadlech. Rovněž jako ministr poskytl podporu Českým akademii a jiným kulturním institucím. Styk s Němci měl dr. Kapras jen v úředních záležitostech, přiznal se netešil pro své zednářství. Nakonec dr. Kapras ve své výpovědi pravi, že byl zapojen na ilegální skupinu komunistické strany »Bílá hora« a že se za okupace choval jako dobrý Čech.

»Rudé právo« 16. dubna 1947:

Čipera nic nevěděl, o ničem neslyšel, byl pouze odborníkem

Podle známého způsobu hájí se také Čipera, ministr veřejných prací v protektorátní vládě, výmluvami, že to i on nevěděl a k tomu nebo onomu že dostal příkaz. K vstupu do vlády byl »donucen« Beranem a Háchou, považoval se pouze za odborníka, o odevzdávání zbraní Němcům nevěděl, zlínská škola byla stavěna pro německé děti, ale rozměry uvnitř byly pro českou střední školu. Nevěděl také, že Hácha jel do Berlína a když se to konečně dověděl, myslil, že tam jel vyjasnit německo-slovenský poměr. Takovými způsobem pokračuje Čipera ve své obhajobě, kterou končí prohlášením, že si není vědom, že by byl jednal proti zájmům národa.

Národní osvobození« 16. dubna 1947:

Čipera a Háchovy domluvy

Druhý den procesu byl zahájen výsledkem obžalovaného Čipery.

»Řekněte nám, jak jste se stal ministrem« — je jedním z prvních otázek předsedy dr. Müllera. Prý na výslovné Beranovo přání. A když přesto nechtěl ministerské křeslo přijmout, domlouval mu Hácha.

Náměstek národního prokurátora dr. Huňáček měl několik dotazů k tvrzení obžalovaného, že zlínská německá škola byla zakládána s vědomím, že se buduje příští české gymnasium, a Čipera pak vypočítal o událostech kolem 15. března 1939. Hned když se dověděl z berlínského Háchova telefonického hlášení o německých úmyslech, nařídil ve svém ministerstvu veřejných prací, aby byly zničeny všechny spisy a dokumenty, které by mohly Němcům prospět.

»A udělal jsem to jistě dobře,« dodává. »Za celou dobu okupace nedošlo ani k jedinému případu šikanování nebo zatčení českých lidí na podkladě nějakých spisů ministerstva.«

Předseda národního soudu pak probíral projev, za který byl Čipera podle obžaloby odpovězen. Jediné jeho vystoupení bylo při projevu předsedy NOÚZ Stočese 23. srpna

1940 v Brně. Na projevu nespolupracoval. Potom byly pro-
jednávány jednotlivé projevy vlády, známé již z jiných pro-
jevů. Čtyři z nich byly proneseny za Eliáše, jeden byl Há-
chov a čtyři za Krejčího. Žádný z těchto projevů obžalovaný
nekoncipoval. Všechny byly učiněny pod tlakem Němců.

Demisi nepodával Čipera proto, že ve vládě bylo řečeno,
že by se demisi poměry jen zhoršily. Proto prý nebyly vyvo-
zeny důsledky z uzavření vysokých škol. Sam zaměstnával
pak studenty ve svém úřadě. Při propouštění legionářů ze
státní služby žádal Eliáš Čipera, aby zůstal ve vládě. Při
zatčení Eliášově byl Čipera právě ve Zlíně.

»Rudé právo« 17. dubna 1947:

Čiperovy uctivé dotazy

Ve střeďech přeličení vypovídal Čipera o své činnosti
v Baťových závodech, kde byl akcionářem a členem správní
 rady. Dopis Bertsche, který byl psán Frankovi, ukazuje, že
se Čipera dotazoval Bertsche, jak je říšský protektor spoko-
 jen s firmou Baťa a žádal účast firmy na budování podniků
 na východě a přistoupení Bertsche do Baťova koncernu. Pou-
 kud se týče vyšších mezd německých zaměstnanců, odmítá
 za to Čipera odpovědnost. Svůj projev ke zlínským občanům
 15. března 1944 označil Čipera za nařizený všem starostům.

»Národní osvobození« 17. dubna 1947:

Šlo o zachování Baťova průmyslu?

Proti tvrzení obžaloby Čipera podotýká, že nebyl před-
 sedou správní rady, ani generálním ředitelem Baťových zá-
 vodů. Německému vlivu ve Zlíně nebylo rozhodněji čeleno
 prý proto, že Baťovy závody zaměstnávaly asi 50 tisíc osob
 a šlo prý tedy především o uchování existence pracujících
 a zachování průmyslové výroby. »Kdyby tehdy za okupace
 došlo k otevřeně nepřátelštějšímu postoji vůči Němcům, ne-
 vyrobili bychom dnes ještě ani jeden pár bot,« říká obža-
 lovaný. Na akcích Čipera neměl a dodnes prý nemá nej-
 menšího zájmu. Podle starých hesel T. Baťi (1. zaměstnanec,
 2. zákazník, 3. podnikatel) se pracovalo i během okupace jen
 pro lid. Obžalovaný pak předložil soudu písemné doklady o
 platech zaměstnanců a celkové prosperitě Baťových závodů
 za okupace. Vychází z nich najevo, že r. 1939 činily mzdy
 asi 500 milionů korun a roku 1944 již půl druhé miliardy ko-
 run, ač zisk byl jen o 50% vyšší.

V závěru líčení pak položil předseda soudu obžalovanému
 několik otázek, týkajících se odpovědnosti k vedení firmy
 Baťa. Z Bertschova dopisu Frankovi vysvítalo, že Čipera byl
 u Bertsche a dotazoval se ho, zda říšský protektor je spo-
 kojen s Baťou a s dosazením dr. Miesbacha a žádal prý účast
 firmy na budování na východě. Žádal prý také Bertsche, aby
 vstoupil do Baťova koncernu a přijal čestné předsednictví.
 Baťa prý to odmítl. Obžalovaný Čipera to vše připustil a vy-
 světloval to zájmem o podnik.

»Rudé právo« 18. dubna 1947:

Při čtvrtém přeličení s kolaborantským ministrem Či-
 perou byl vyslechnut nynější generální ředitel národního
 podniku Baťa dr. Ivan Holý. Vypověděl, že vedení fmy Baťa
 se samo ucházelo o válečné dodávky. Dále uvádí dr. Holý,
 že firma Baťa vyslala sama do berlínských zbrojovek 200
 lidí, aby se vyškolili na instruktory. Dr. I. Holý dále prohlá-
 šuje, že dokonce Němec Rustemayer stal se vedení firmy
 Baťa (ve kterém byl i Čipera) nepohodným, protože brzdil
 některé jejich příliš iniciativní návrhy, mezi nimi i návrh
 o zvýšení pracovní doby s 8 na 10 hodin. V další své výpo-
 vědi pak viní Čipera, že popoháněl premiemi stavbu školy
 pro zlínské Němce, že požádal pro ně hostiny, jak o tom
 svědčí fotografie z německého kasína.

Čipera měl dale aktivistické projevy. Vedení závodu nu-
 tilo k zdravení nacistickým způsobem. Němce dr. Miesbacha
 si rovněž vedení samo vyžádalo, aby tak zlínská páni navá-
 zali užší obchodní kontakt s říší. Dopisem ze dne 23. května
 1942 poděkovalo Oberkomando vedení firmy za zvlášť dobrý
 výkon při výrobě frézových strojů k výrobě děl a za pří-
 spěvek ke zvýšení výkonu. Čipera se pochopitelně tváří, jako
 by o ničem nevěděl. Ve Zlíně byly vyráběny součástky pono-
 rek, V 1 a V 2, rozbušky atd., při čemž vedení samo zvyš-
 valo bez nátlaku výkon, pokud jen mohlo.

Malá soudní síň byla přeplněna, při čemž předseda ná-
 rodního soudu i prokurátor byli znervosněni vyzývavými cho-
 váním některých přítomných. Snaž by nebylo v škodu ob-
 novit kontrolu pracovních knížek těchto hostů, mezi nimiž

byl i mladý Čiperův syn, jakož i celá řada baťovců, odsta-
 vených pro asociální chování. Sam Čipera pak se choval tak,
 jako by pomalu vyslychal on a ne byl vyslychán, docela tak,
 jako by nikdy ani nebyl kolaborantským ministrem ve služ-
 bách říše.

»Národní osvobození« 18. dubna 1947:

Čipera dal 5 milionů K ilegálnímu hnutí

Čiperův obhájce dr. Valenta podal první vývodní návrhy
 a především zhodnotil ilegální činnost obžalovaného. Vy-
 chází najevo, že Čipera byl přímo zapojen na gen. Eliáše,
 u Baťi zaměstnával mnoho důstojníků se zvláštními výzvě-
 dnými úkoly a kryl je. Zlínské ilegální hnutí bylo vybudová-
 no podobně jako v Čechách z PO a druhou jeho složkou
 byla skupina Obrana národa. Čipera byl dále zapojen na
 skupinu gen. Luži a gen. Bílého. Měl spojení se Slovenskem.
 Slovenské ilegální skupiny, vedené Ol. Štvánem, se napojo-
 valy na hnutí, které se zase obrátilo na Čipera se
 žádostí o finanční podporu. Čipera skutečně poslal ilegá-
 lnímu hnutí 5 milionů korun, z nichž dostali určitou část
 partyzáni, komunistické ilegální skupinky a část V. Šrobár.

Po vypuknutí slovenského povstání dal Čipera příkaz slo-
 venské Baťově továrně, aby podporovala partyzány. Potvr-
 zuje to sám T. Gašpar, který v rozhlasovém projevu při od-
 souzení povstání prohlásil, že povstání vede fa Baťa.

Jako první svědek vypovídal JUDr. Ivan Holý, správce
 Baťových závodů, který byl od poloviny r. 1939 zaměstnán
 u Baťi. Od r. 1941 býval v exportním oddělení. Vypovídal o
 věcech, které se dověděl od dr. Spitze, zastřeleného gesta-
 pem. Svědek tvrdil, že za dosazení šéfredaktora Pelíška je
 odpovědný Čipera. Lidé byli pohoršeni, že se proti Pelíško-
 vým článkům nic nedělá. Firma prý nebyla zapojena na PO
 a Čipera nikdy neprojevil nesouhlas s činy okupantů. Party-
 zání prý neobdrželi od Čipery nic.

Svědék dr. Šíp, řed. Nár. divadla, odmítl tvrzení, že by
 byl Kapras protěžoval někoho z důvodů stranických. Vybor-
 ná byla prý myšlenka Kaprasova při uzavření středních
 škol, rozmnožit školy odborné. Dr. Kapras uvažoval prý o
 demisi. Když se hlásili studenti do škol do říše, postavil se
 dr. Kapras proti tomu. Také umělecko-průmyslovou školu
 ubránil před obsazením Němci.

»Rudé právo« 19. dubna 1947:

Tajemník o svém bývalém řediteli

V dalším přeličení s kolaborantským ministrem Čiperou
 byl vyslechnut jeho bývalý osobní tajemník dr. Cvachovec,
 který vypovídal tak, aby svému bývalému chleboďárci ne-
 přitížil. Na dotaz předsedy národního soudu, zda měl Čipera
 nějaké styky s naší vládou v Anglii, odpovídá svědek, že mu
 není nic známo. Odpoledne pokračoval výslech svědků v li-
 čení s bývalým ministrem Kaprasem.

»Národní osvobození« 19. dubna 1947:

Čiperovy přípravy k zničení spisů ministerstva

»Co byste nám mohli říci o poměru obžalovaného k inž.
 Eliášovi?« položil předseda národního soudu dr. Müller první
 otázku svědkovi dr. Cvachovci, býv. osobnímu tajemníkovi
 obžalovaného Čipery. Dr. Cvachovec se domnívá, že to byl
 poměr vždy dobrý. Pozoroval, že mezi nimi je živý osobní
 styk a že se Čipera snaží zařadit vše k nejlepší Eliášově spo-
 kojnosti.

V době před 15. březnem 1939 byla podle svědka vláda za-
 městňována především otázkami řešení slovenského problé-
 mu. Vývoj situace vůči Němcům byl většinou členů vlády
 zcela nejasný. Veškeré zprávy vojenské zpravodajské služby
 a zprávy Schmoranzovy zůstávaly při služebním postupu
 (jak se již také prokázalo při jiných procesech) u Sirového
 a Chvalkovského. Ostatní členové vlády se o vývoji poměrů
 nic nedověděli a tak i svědek vylučuje, že by Čipera byl
 o situaci informován.

Dr. Cvachovec pak potvrzuje, že v tragických březnových
 dnech dostal od Čipery příkazy, aby se postaral o zničení dů-
 ležitých spisů ministerstva veř. prací, aby se nedostaly do
 německých rukou.

Výslech svědka dotkl se pak Čiperovy demise. Dr. Cva-
 chovec řekl, že mu Čipera vyprávěl o tom, že když žádal inž.
 Eliáše o povolení k demisi, Eliáš mu odpověděl, že půjdou
 všichni a ne jednotlivě. Obžalovaný prý nikdy nezdravil na-
 cistickým pozdravem. Svědek potvrzuje také Čiperův styk

partyzány. Sám jej zprostředkoval. Po příchodu ruské armády byl ruským velitelem Čipera znovu nastolen za starostu, neboť do té doby starostoval komisař.

Potom byl vyslechnut Hubert Masařík, který potvrdil, že inž. Eliáš se spoléhal na Čipera. O chystané demisi protektorátní vlády řekl, že prý Eliáš dostal z Londýna vzkaz, aby byla demise odložena. Bývalý gen. četnictva Ježek vypovídal o obžalovaném Kaprasovi. Kaprasovou snahou vždy prý bylo, aby národ vydržel a přečkal okupaci. Staral se o to, aby udržel Národní radu českou i Matici.

»Rudé právo« dne 22. dubna 1947 referát nepřineslo.

»Národní osvobození« 22. dubna 1947:

Kaprasovy obavy o osud středních škol

Celé pondělní líčení s dr. Kaprasem a D. Čiperou probíhalo pod dojmem velmi důležitého a zdá se, že rozhodného svědectví min. rady dr. Stránského, ředitele Národního divadla, býv. Kaprasova tajemníka.

Svědék nejdříve vypovídal o Kaprasových projevech dne 22. července 1941 a 25. října 1941. Poslední projev byl podle Frankových dispozic sice poctivě vypracován, ale Frankovi se nakonec přece jen nelíbil, takže musel být celý náklad výtisků (měl být rozeslán všem středním školám) spálen a projev tištěn s úpravou znovu. Na otázku, zda Kapras jednání s Němci pod obavami o svůj život, svědek odpověděl, že sice byl Kapras v květnu 1939 vyšetřován gestapem (obžalovaný svědka žádal, aby ihned informoval gen. Eliáše, kdyby byl zatčen), ale že potvrdí všichni středoškolské profesori, že Kaprasovi šlo vždy jen o osud středních škol.

Těsně před zavřením vysokých škol Kapras svolal všechny vysokoškolské děkany a rektory a varoval je na podkladě poplašných zpráv, které dostal z Berlína, před zavřením vysokých škol.

V únoru 1940 zaslal Kapras K. H. Frankovi děkovný dopis za hlášení o obsazení vysokých škol oddíly SS (v listopadu 1939!). Podle svědka to byl dopis ironický.

Dr. Klumpar, člen protektorátní vlády, ředitel Ústřední soc. pojišťovny, vypovídal převážně o obžalovaném Čiperovi. Potvrdil tak jako svědci předešlí, že Čipera i Kapras drželi linii Eliášovu. Obžalovaný Čipera nenabídl pracovní příly Německu. Po Heydrichově příchodu a Eliášově a Havelkově zatčení jednala vláda o odstoupení Háchy a o demisi vlády. Pro odchod Háchův byly 4 hlasy, proti také 4, Čipera lehdy nehlasoval a prohlásil, že třeba vyčkatí Háchova rozhodnutí.

»Rudé právo« 23. dubna 1947:

Čipera se nezúčastnil odboje

V přelíčení proti Čiperovi a Kaprasovi před národním soudem na Karlově náměstí byla v úterý čtena nejdříve kreslní oznámení na oba obžalované. V dopoledních hodinách vypovídal podplukovník Steiner-Veselý, který na výzvu národního prokurátora objasnil odbojovou činnost obžalovaného Čipery. Jak známo, denní tisk referoval o Čiperovi jako o odbojovém pracovníku a také svědkové obhajoby se snažili dokazovat, že obviněný Čipera byl zapojen na ilegální organizaci R 3 na Moravě. Na žádost národního prokurátora, aby definoval činnost D. Čipery, odpovídá podplukovník Steiner-Veselý: Činnost ilegálního hnutí na Zlínsku brzdil Čipera, vlastně systém baťovský, jím vedený. Čiperovo spojení na generála Lužu se omezovalo na skupinku Murzina a Štěpanovského, kteří brali podporu od Baťů na vlastní pěst. Partyzánské hnutí vzniklo zdola a nepotřebovalo podporu kapitánů průmyslu. Boty dávali i obyčejní lidé. Papírová organizace stolní a seznamovací není ještě odboj. Svědek se dále postavil rozhodně proti tomu, aby činnost Čipera byla spojována s odbojovým hnutím.

Účetní nár. podniku Baťa, Peřina, vypovídal, jak byla nakupována v Holandsku kůže pro válečné práce. Dosvědčil dále, že to byl Čipera, který potvrdil aktivistu Pelíška šéf. redaktorem a zakázal podporu spolku Slum (Slovenské lidové umění).

»Národní osvobození« 23. dubna 1947:

»Obrana národa« nebyla odbojovou skupinou?

Po přečtení několika spisů ve věci D. Čipery a dr. Kaprasa, přihlásil se dnes k svědectví v soudní síni přítomný pplk.

Steiner-Veselý, aby uvedl na pravou míru některé novinařské zprávy o Čiperově odbojové činnosti. Při vyličení odbojové a ilegální činnosti své skupiny řekl svědek, že Čipera odboji nijak nepomohl, nýbrž naopak škodil. Ilegální hnutí prý se nemohlo rozvíjet proto, protože prý obžalovaný svým vlivem škodil pokrokovým socialistickým skupinkám.

Svědék pak kriticky zhodnotil činnost ilegální skupiny »Obrana národa«. Odbojové prý neměla cenu, protože nevykazovala žádné výsledky. Zrovna tak její spojení s gen. Lužou bylo prý bezcenné.

Obhájce obžalovaného se obrátil na svědka se slovy: »Já nechci, pane svědku, sestoupit do politické arény, která se stává z našeho odbojového hnutí, ale chtěl bych jen podotknout, že nevyvrátíte nic z toho, co zde obhajoba nebo sám obžalovaný řekl.« Po krátkém Čiperově vykladu pak pokračoval obhájce v kladení otázek svědkovi a navrhl výslech manželky gen. Luží.

Svědék Jos. Špata, úředník Batexu v Bratislavě, potvrdil obžalovanému Čiperovi jeho účast na podpoře slovenského povstání. Čipera odevzdal v Bratislavě pro skupinu Hela do rukou redaktora Štvána 4 miliony 700 tisíc K. Štván odevzdal část peněz dr. Šrobárovi a část komunistické straně.

Nakonec svědek dodal, že dostal z Londýna vyzoomění, že ony 4,700.000 K je jakási daň od Baťů na účet státu, a to bez výhrad pro odesílatele. V Baťově zboží pak svědek přivezl na příkaz vojenského odboje 10 vysílacích stanic z Istanbulu.

»Rudé právo« 24. dubna 1947:

Čipera byl rozhodujícím činitelem firmy Baťa

V procesu s kolaborantskými ministry Čiperou a Kaprasem vypovíдали svědci Petr Cink, Vladimír Lorenc, Václav Návrat a dr. Karel Liška. Vypovíдали, že Čipera byl rozhodujícím činitelem u firmy Baťa a i po dobu svého ministrování v tak zv. protektorátní vládě. V závěru přelíčení, skončeném krátce před 13. hod., podal náměstek národního prokurátora dr. Huňáček návrh na výslech svědků, že Čipera odmítl 1942 a 1943 podporu podzemní činnosti.

»Národní osvobození« 24. dubna 1947:

Čipera a slovenské povstání
Přímý účastník povstání mluví
o Čiperových zásluhách

Jako první svědek dnešního líčení s D. Čiperou a dr. Kaprasem vypovídal Petr Cink, býv. redaktor. Obviňuje Čiperu, že bylo v jeho silách zařídit, aby se Pelíšek nestal šéfredaktorem zlínského tisku. Na jiném místě však naopak říká, že viděl asi čtyři dopisy od Wolframa, z nichž poslední obsahovaly striktní příkaz, že Pelíšek musí být jmenován šéfredaktorem.

Do dalšího rozporu se svědek dostává tvrzením, že do r. 1940 byl Čipera ve Zlíně, schvaloval Pelíškovy články a zprávy závodního rozhlasu. Jak bylo již při minulých přelíčeních dokázáno, byl Čipera v té době jako ministr v Praze a do Zlína jezdil jen v sobotu. Předseda pak napomenul svědka, aby mluvil pravdu, protože při včerejším líčení byly čteny zprávy zlínského závodního rozhlasu a bylo prokázáno, že je podepisovali jiní lidé. Svědek na to namítl, že je tedy mohli schvalovat jiní lidé.

Svědék V. Návrat, ředitel stát. školy ve Zlíně, tvrdí, že se ve škole zdravilo vztyčenou paží. Předseda soudu svědka upozorňuje, že se musí vyjadřovat konkrétně, protože tím mohl být vinen tehdejší ředitel školy a ne obžalovaný.

Delší dobu byl vyslýchan svědek Al. Štván, ředitel podniku Batex v Bratislavě, o své a Čiperově úloze při slovenském povstání.

Při shození sedmi ruských parašutistů počátkem září 1941 u Dobšinné byli dva parašutisté, kteří měli vysíláčky, zastřeleni maďarskými četníky a pět se jich ukrylo v Rudné. Začátkem ledna 1942 jel svědek do Istanbulu navázat spojení s Londýnem a přivezti vysíláče. Dr. Zibrin z čs. misse zařídil přes Moskvu, že parašutisté z Rudné byli převedeni do Budapešti. Svědek přivezl v kůži dva anglické vysíláče a zařídil přes Baťu spojení s Bulharskem. Po návratu do Bratislavy byl svědek 18. března 1942 zatčen a po dvou měsících propuštěn, zůstal však pod policejním dohledem až do října 1942. V únoru 1943 byl přeložen do Baťovy Kotvy a v březnu 1943 seznámil se s podplukovníkem Veselou a plukovníkem Kalinou. Pozoroval odbojné skupiny na Slovensku: Šrobárovi, komunistickou a Daxnerovu, a uznal, že větší

akci proti Němcům lze na Slovensku podniknout jen s pomocí vojska. Začal tedy uvažovat o přípravách na vojenskou akci. K poradám v bytě svědkově v srpnu a v září byli přítomni generál Ferjenčík a plk. Staněk. V listopadu 1943 byl vybrán velitelem generál Golian. Ukázalo se, že je třeba vysláček a peněz.

Svědék obrátil se na guvernéra Národní banky Kaláče, který slíbil vyhovět později. Peněz však bylo potřeba ihned. Partyzáni chodili nazí a bylo třeba platit kurýry. Když koncem dubna přibyl do Bratislavy ing. Malota, obrátil se svědek na něho a žádal 30 milionů korun. Malota mu řekl, že s tolika penězi nemůže sám disponovat, aby se obrátil na Čiperu. Od Čiperu došel vzkaz, aby prádlo ze Svitů bylo dáno partyzánům tábora ve Sklabince u Turč. Sv. Martina a aby závody v Batizovcích poukázaly 10 milionů korun. Ze Slovenské banky bylo na účet Svitů vyplaceno 5 milionů korun. Polovici dostal dr. Šrobár a z druhé polovice platil svědek spojovacího důstojníka Zd. Kratochvíla, který byl pak v Brně umučen, potom komunistickou stranu slovenskou, financoval přípravy pro útěk ministra Širokého a ministra Duriše z vězení soudu v Bratislavě, vojenského vedení v Báňské Bystřici a personál vysláček. Přes generála Ferjenčíka a Poláka bylo vydáno 3000 párů bot a 2000 garnitur prádla.

Svědék prohlásil, že kdyby nebylo zákroku Čiperova, aby na př. Češi zůstali na Slovensku, nebyl by tam zůstal ani svědek, ani Češi, kteří byli zapojeni aktivně do slovenského povstání. Pohnutka Čiperova byla, že firma chtěla udržet spolupracovníky na Slovensku. Ti snižovali dodávky do Zlína pro Němce a vyrobené zboží posílali do ciziny. Ve své činnosti i v cestě do Turecka byl svědek podporován Čiperou, který mu dal plnou moc vybírat peníze kdykoli, kdyby byl zastaven styk Slovenska se Zlinem. Přijem 5 milionů byl schválen heslem »Marion děkuje«. O akci věděli Čipera, Malota, Kubín, Lepík, Hynek a Stván.

»Rudé právo« 25. dubna 1947:

Čipera byl čiperný propagátor nacismu

Praha (pův. zpráva RP). Čtvrteční přelíčení, jež bylo přeloženo ještě do menší jedací síně, bylo vyplněno čtením článků a projevů obžalovaného Čiperu, které byly vysloveny propagací nacistického hnutí a v nichž schvaloval opatření okupantů na území republiky. Za projev na schůzi průmyslníků 18. června 1942, pronesený ve Zlíně, rozšířil nám. nár. prokurátora dr. Huňáček na Čiperu žalobu, poněvadž tento tak závažný projev nebyl uveden v obžalovacím spise. V závěru přelíčení byl vyslechnut jako svědek účastník slovenského povstání inž. E. Gajdoš.

»Ten podnikatel udržel chod podniku, který se včas přizpůsobí...« volal Čipera na schůzi průmyslníků v době heydrichiády a v době největšího vraždění českého národa roku 1942 a vyzýval k aktivní spolupráci s Němci, jež byla zmařena podle něho atentátem na Heydricha. Čipera se dovedl velmi čiperně přizpůsobit, neboť mu nepáchly Hitlerovy peníze, třeba na nich lpěla krev statisíců českých vlastenců.

Dnes se vymlouvá Čipera, že projevy dělal »na nátlak«, »pod kontrolou«, »že byly nařizeny z Prahy«, vesměs co říkali váleční zločinci v Norimberku, vymlouvající se také na rozkaz Hitlera. Ale nemůže vyvrátit, jak čiperně to probíral až do 9. století od Karla Velikého pro spolupráci s hitlerovským Německem.

»Národní osvobození« 25. dubna 1947:

Další svědek potvrzuje Čiperovy zásluhy

Svědecká výpověď Slovák inž. A. Gajdoše týkala se podpory slovenského povstání Baťovými závody. Svědek potvrdil výpověď Stvánovu z předešlého dne. Po zatčení Stvánově Ústředím štátní bezpečnosti zahájil druhé období odboje Špáta, který na adresu svědkovu poslal z Turecka v kůžích dva vysláče, z nichž jeden byl umístěn v bytě svědkově, druhý v Baťovanech u inž. Takače. Akční radius byl 300 km, což pro partyzány stačilo. Dalších 7 amerických, lepších vysláček, dostalo se prostřednictvím Stvánovým podplukovníku Kišovi-Kalinovi, který byl zapojen na četnický sbor, odkud kapitán Tomašovič navázal spojení s Londýnem. Vysláče pracovaly pro vojenské hnutí generála Goliana. Při povstání převzala je armáda v Banské Bystrici. Pro Špáta bylo uvolněno od Baťova Svitů 4,500.000 korun.

»Rudé právo« 26. dubna 1947:

Kolaborant Čipera seděl na dvou židličkách

V pátečním přelíčení s Dominikem Čiperou byla čtena obsáhlá výpověď dr. Miesbacha, německého kolegy Čiperova z protektorátu. Miesbach potvrdil, že Čipera vskutku byl hlavou celého podniku.

On, Miesbach, Němec, byl pozván do Zlína čiperským vedením, aby koordinoval, čili umožňoval hladký obchodní styk firmy s říší, aby se pochopitelně dalo lépe vydělávat. Potvrzuje znovu, že čiperské vedení vskutku dostalo gratulaci od Hitlera za skvělou službu válce. Potvrzuje, že německé kasino a německá škola byly postaveny na návrh Čiperův. Po pohřbu Heydrichově, kterého se Čipera zúčastnil, dostal Čipera pamětní medaili, kterou dostávali jen vysoce postavení Němci. Čipera také podle výpovědi jednal s Miesbachem o všech tajných vojenských věcech (aniž by ovšem cokoli z toho vyzradil spojencům!).

Dále byl vyslechnut dr. Vavro Šrobár, který potvrdil, že dostal od firmy Baťa 5,000.000 korun, že však při tom Čipera nebyl, o něm se dozvěděl až později. Přelíčení pak bylo odročeno. O pravé tváři D. Čiperu, o jeho vystupování, píšeme v naší reportáži na 1. straně.

Jak uvádí Rudé právo v tomto referátě, doplňuje zprávu o přelíčení velká reportáž s obrázkem na první straně. Autor knihy Botostroj T. Svatopluk (TS) píše:

Pravá tvář Dominka Čiperu

Tak jsem před národním soudem opět po dlouhých letech slyšel křičet pana Čiperu. S krajním rozhořčením se ohradil proti tomu, aby se pořád omílaly ty jeho »illegální zásluhy«, jako by prý to nebylo samozřejmé, že to dělal prostě jako »dobrý Čech a vlastenec«. Sotva dech popadal. Tak dokonce i to už ho dopálilo. Neslýchaná věc, kolik drzostí mají v sobě ti, kteří ještě nedávno byli pilíři koncernů ve službách Hitlera.

Pan Čipera — kdo by ho neznal! Hlas jako nůž, srdce z ledu. Kde jen se co ve Zlíně hnulo, ve všem měl prsty. Za bývalých pánů Baťů to byl jeden z nejobávanějších karabáčníků Zlína. Nelze popřít, že byl chytrý, nad chytrost však vynikal nemilosrdností. Však právě proto to tak daleko u Baťů dotáhl. Pokuty, ono ničení zaměstnanců, ruinování celých rodin, zabavování do posledního haléře, to všechno procházelo jeho rukama. Už sám jeho pohled byl postrašen. Čipery se lidé často báli víc než Baťů. On povoloval chléb, schvaloval výplatu, zabíral úspory těch, kteří se jakkoliv firmě nelíbili. Byl to matematik, počtář, jehož podpis býval často ortelem. A to se ještě dovedl svým obětem vymáhat do tváře. To potvrdí tisíce a tisíce Zlíňanů, kteří si po jeho odchodu ze Zlína jen oddychli. Dnes ostatně posílají k národnímu soudu petici, aby soud spravedlivě soudil a také po zásluze toho naměřil kolaborantu Čiperovi.

Při tom byl Čipera pěkně hlavou podniku, sám se ucházel o válečné objednávky. Sám vydělával desítky milionů na těchto dodávkách, byl nadto, aniž by musel, hitlerovským ministrem, a jak svědčí Miesbach, bral tyto funkce — z ješitnosti! Jak by ne, on, který musel mít ve všem vrch. To jsou prostě oni! Měli se dobře a kralovali před Mnichovem, měli se dobře a kralovali pod Hitlerem, a teď si pomalu troufají říkat znovu i na nás, kteří jsme se stítli na Němce být jen podivná. Kde jen berou tihletí počtáři tu svou drzost. Anebo si pan Čipera myslí, že jako milionář, majitel cihelny, velkořádku, firmy Pragolit, továrny Hera, atd., pořád ještě právo říkat má? Zbývá otázka, zda si ho tu na sebe říkat necháme. Já myslím, že ne.

T. S.

»Národní osvobození« 26. dubna 1947:

Dr. Vavro Šrobár svědčí o Čiperovi

V průběhu dnešního líčení s obžalovaným dr. Kaprasem a D. Čiperou před národním soudem v Praze svědčil dr. Vavro Šrobár o Čiperově finanční podpoře slovenského povstání.

Svědék říká, že už r. 1943 byla na Slovensku za jeho účasti konána porada o přípravě povstání (z ní bylo odesláno memorandum do Londýna), při níž bylo konstatováno, že »bez peněz to nepůjde«. Redaktor Stván však přišel ke svědkovi s návrhem, že peníze opatří. A skutečně jednoho dne přinesl v kufříku 5 milionů korun. Teprve po povstání řekl Stván svědkovi, že peníze poukázal Čipera. Podle svědka nemohlo povstání bez Čiperovy pomoci vůbec vzniknout. Na dotazy přísedících dr. Šrobár potvrzuje, že finanční pomoc mu byla poskytnuta bez výhrad a bez podmínek. Po několika žádostech přísedícího dr. R. Foustky o přesnou formu.

laci Čiperových pohnutek a po jeho několika dotazech svědkovi, Čipera rozhořčeně vybuchuje, a říká, že by o svém činu nikdy nemluvil, kdyby nebyl donucen soudem.

Dr Vavro Šrobár pak uzavírá své svědectví těmito slovy: »Já jsem dosud pana Čiperu nepoznal. A při této příležitosti považuju za svou vlasteneckou povinnost vyslovit mu velký dík za pomoc, kterou poskytli slovenskému povstání.«

Předseda přečetl svědeckou výpověď dr. Miesbacha. Praví se v ní m. j., že Čipera odmítl Frankovo pozvání do Prahy na počátku r. 1945. Svědek také slyšel Čiperův rozhovor s dr. Krejčím, při němž obžalovaným odmítl vstup do protibolševické ligy. Ze slovenské dokumentární knihy »Náš boj« byly čteny doklady o tom, že baťovci zařizovali finanční podporu větší části odboje — vydali zboží za 90 milionů a 16 milionů v penězích. Jejich škola, škola práce, měla vliv výchovně demokratický.

»Rudé právo« 27. dubna 1947:

Čipera byl muž opatrný!

V přelíčení s Čiperou se pokračovalo i v sobotu. Byly čteny výpovědi svědků. Zuckriegel a Beran tvrdí, že Čipera byl odborníkem, že se o politiku nestaral. Dr. Srbovi bylo nápadné, že Němci kladli firmu Baťa za vzor. O Čiperově účasti na odboji ničeho neví. Novinářský zrádce Pelíšek tvrdí, že ho šéfredaktorem zlínského tisku jmenoval sám Čipera.

Redaktor Handzal uvedl, že Čipera si texty svých rozhlasových projevů ihned po přečtení bral zpět k sobě, takže se v archivu nic nedochovalo. (Není nad opatrnost!) Po Hlavníckovi převzal vedení Čipera. Čiperův osobář Jaroněk tvrdí, že vykonával jen příkazy shora, často prý dost tvrdě. Ředitel internátů pak uvádí, že si ho Čipera jednou za okupace zavola a řekl mu, že s ním není spokojen, protože to nemyslí s převýchovou mládeže dobře. Miesbachova dcera, Němka, pak svědčí, že udržovali společenský styk jak s Čiperovými, tak s M. Baťovou. V závěru čteny děkovné příspěvy žen za podporu z tajného fondu Čiperova — patrně alibi. To jsou oni. Hitler jim zvláštním telegramem děkuje za kanóny, ale toť se ví, nějaký ten drobet hodí i národu.

»Národní osvobození« 27. dubna 1947:

Rozhodoval Pelíšek nebo Čipera?

V Čiperově a Kaprasově procesu se čtou spisy. Redaktor J. Vaňhara na otázku, zda o zlínském tisku rozhodoval z vlastní iniciativy Čipera, odpověděl, že Čipera nemohl vlastně nic dělat. Všechna iniciativa vycházela od Pelíška. Za Pelíškem stáli Němci. Svědek pak dále tvrdí, že Čipera nacistický pozdrav nezaváděl.

Gestapák Raschka svědčil, že styk ředitele Hlavníčky a Čipery s gestapem prostředkoval Beutel. K Čiperovi směl jít jen vyšší zaměstnanec gestapa. V roce 1942 byli u mrtvých anglických parašutistů nalezeny adresy, mezi nimi také Čiperova. Čipera pak byl několik týdnů vězněn.

Ženy popravených ze Zlína oznamovaly dopisem soudu, že Čipera je podporoval. Na listině svými podpisy potvrzovali účast Čiperovu na přípravě slovenského povstání dr. Šrobár, generál Ferjenčík, kapitán Trojan, mjr. Bláha a partyzáni. Velitel CPO Fr. Bendl z Ústředí kovoprůmyslu byl informován Čiperou o zahraničních událostech a Čipera mu dodával informace od Miesbacha. Čipera se prý stýkal i s příslušníky popravených a uchovával materiál pro novou práci v republice. Pokud jde o vysoké procento nemocných (až 10%), na které poukazoval prokurátor dr. Huňáček, ušlo pozornosti gestapa tak, vysvětloval Čipera, že firma doplácela nemocenské pojistovně. Takže kontrola, když viděla zaplacené příspěvky, se už nestarala o další. Svědectví dalších žen uvádělo, že Čipera posílal dary rodinám popravených, platil úředníky sociální pomoci a okresní péče o mládež a pomáhal obětem náletů.

U národního soudu se v pátek odpoledne objevila zvláštní delegace se sbírkou podpisů zlínských zaměstnanců proti Čiperovi. Obhájce dr. Valenta oznámil, že ze 27.000 zaměstnanců bylo po revoluci přijato u Baty 12.675 osob, které Čiperu neznají. V sobotu ráno došel obhájci a prokurátorovi telegram, ve kterém zlínská občané projeví naději, že se Čipera brzy vrátí do Zlína.

»Rudé právo« 29. dubna 1947 nepřineslo referát.

»Národní osvobození« 29. dubna 1947:

Další svědkové Čiperovy ilegální práce

Pondělní přelíčení s obžalovaným Dominikem Čiperou bylo zahájeno výslechem svědka plukovníka Matouška, který potvrdil, že Čipera byl jedním z vedoucích členů ilegálních skupin Obrany národa a R3. Obhájce k tomu předložil dokument, že obžalovaný byl skutečně vedoucím členem skupiny ndp. Bendla ve Zlíně. Známý konfident gestapa Paprskák sháněl proti Čiperovi usvědčující materiál.

Svědék dr. Menčík dosvědčuje, že Pelíška jmenoval šéfredaktorem Wolfram a ne Čipera.

Dr. Nestával hovořoval s Čiperou na ilegálních schůzkách u inž. Eliáše. Jeho účast na odbojovém hnutí dnes svědek dokazoval před soudem jakýmsi grafickým plánem, v němž je mimo obžalovaného také uveden pplk. Steiner-Veselý. »Pplk. Steiner-Veselý byl také členem Obrany národa«, dodal svědek. (V O. N. pracovali m. j. gen. Boček, Liška, Bílý, Homola, Novák.) »Bylo mu svěřeno vedoucí místo v jedné skupině. Ale jakmile byla pplk. Steinerovi-Veselému tato funkce přidělena, spojení s Obranou národa přerušil.«

Svědék se domnívá, že pplk. Steiner-Veselý zavinil svým nehlášeným odchodem od skupiny určité ztráty. Někteří pracovníci se po určitý čas jeho vinou nacházeli v nejjistější situaci. Pplk. Steiner-Veselý se pak skupině více neukázal.

V závěru byly čteny spisy, mezi jiným dopis legionáře dr. Horny, který byl za okupace jako legionář propuštěn z Národní banky, avšak přijmul ho Čipera.

»Rudé právo« 30. dubna 1947:

Proces s Čiperou pokračuje

Svědék Zbořilek, náměstek gen. řed. gumárenských a kožedělných závodů v procesu s kolaborantem min. Čiperou uvedl, že ve Zlíně se za války vyráběly gumové polštáře pro tanky, pneumatiky, speciální kola a membrány pro V2.

Na konci války měli přestěhovat gumárnu a závod Fatra do Německa. Svědek o tom mluvil s Čiperou, který prohlásil, že až přijdou, řekne, že tomu nerozumí a pošle je na svědka, aby ten rozhodl. Není nad opatrnost. V tom se pan Čipera vyznal. Je však jisté, že ani ta opatrnost mu nepomůže vyhnout se odpovědnosti.

»Národní osvobození« 30. dubna 1947:

V Čiperově procesu se čtou spisy

V úterý pokračovalo přelíčení s D. Čiperou četbou spisů a písemných svědeckých protokolů. Jsou to protokoly většinou svědků obhajoby, kteří potvrzují dnes již známé okolnosti Čiperovy ilegální práce a neohroženého protiněmeckého postoje některých jiných zaměstnanců.

Z protokolu pí Eliášové, manželky popraveného gen. Eliáše vychází najevo, že gen. Eliáš považoval Čiperu za nejvěrnějšího ze svých přátel ministrů.

»Rudé právo« 1. května 1947 referát nepřineslo.

»Národní osvobození« 1. května 1947:

Generál Spearse o Čiperovi

V Čiperově a Kaprasově procesu byly ve středu čteny další svědecké protokoly. Lesník Fr. Foukal vypověděl, že Čipera dal veliteli partyzánské skupiny Bučka 1.200.000 K. Baťův zaměstnanec Sl. Bortl doručil prostřednictvím komisaře Štěpána majoru Murzinovi dalších 1.800.000 K od Čipery.

Svědék Bortl vypovídal o těchto okolnostech před vyšetřující komisí a tam mu byla také předestřena Foukalova výpověď, která pod podpisem svědka měla dodatek, že Čipera stál o to, aby se o jeho jménu vědělo, aby z toho měl po revoluci výhody.

Svědék Bortl rozhodně odmítl tvrzení, že by Foukal něco takového řekl nebo napsal.

Mnoho dalších svědků potvrzuje Čiperovu práci v ilegálních skupinách »Obrana národa« a »R3« (generál Kudláček, J. Sklenář). Profesor Wenig potvrdil Čiperovu schůzku s gen. Eliášem na Barrandově. Podle prohlášení gen. Nováka měl Čipera podíl na organizování PO jako složky Obrany národa a ukrýval zbraně. Předseda Svazu národní revoluce prof. dr. Grňa potvrzuje protokolem Čiperovu revoluční činnost.

Anglický dopis generála Spearse potvrzuje, že ho Či-

pera žádal, aby v kritických dnech působil na Anglii a Francii, aby neopustily Československo.

»Rudé právo« 3. května znění rozsudku nepřineslo.

»Národní osvobození« 3. května:

Cípera a Kapra's osvobození

Národní soud za předsednictví dr. Müllera vynesl dnes rozsudek, jímž se zprošťují obžaloby Dominik Cípera a dr. Kapras.

V odůvodněném rozsudku řekl předseda soudu m. j., že dokumenty ze štěchovického archivu, které předložila obžaloba proti D. Cíperovi, se ukázaly nesprávnými. Podle štěchovických dokumentů nebyla prý práce závodů Baťa pro Němce vynucena, nýbrž Baťa se sám nabídl. Soud považuje za vyloučené, že by obžalovaný sám nabízel Němcům spolupráci. Soud je naopak přesvědčen, že Cípera na př. urputně bojoval proti tomu, aby se Němci zmocnili většiny akcií.

Tak se také soud dívá na Cíperův dopis W. Bertschovi (štěchovický materiál), jímž Cípera nabízel služby fy Baťa. Podle soudního odůvodnění šlo v tomto případě o tehdy jedině možný taktický postup. »A proto nemůže být Cípera ani mravně odsuzován, natož trestně,« dodal předseda dr. Müller. Obžaloba Dominika Cípery spočívala na tvrzení, že fy Baťa se dala dobrovolně k dispozici Němcům. To tedy podle uvážení soudu neodpovídá skutečným.

Je to trochu podrobné čtení a únavné srovnávání, ale je ho třeba, aby se vidělo, jak referát novin může měnit skutečnost. Lze říci, že čtenáři »Rudého práva« jsou informováni o celém průběhu procesu a o všech faktech, které vyšly najevo? Lze říci, že lidé, kteří četli jen tyto upravené referáty »Rudého práva«, jsou schopni objektivně posoudit výrok soudu? Kdyby byli svoláni na náměstí — lze říci — že jejich úsudek o této věci, byv jakkoliv hlučný, má cenu?

dopisy

Ruská výstava

Vážená redakce Dneška!

Dovolte mi několik poznámek k článku Bohuslava Brouka »K odezvě výstavy sovětského umění. Patřím k těm »nekulturním obdivovatelům« realismu v umění a nestydím se to vyznat veřejně. Dokonce se veřejně vyznávám z důvodů, které mne k tomu vedou:

1. Vnímání krásy a její chápání jest naprosto subjektivní, individuální a závisí na smyslových i duševních schopnostech jednotlivců, roste jen zkušeností a srovnáváním. Proto vnucování nějakého osobního názoru na krásu je takovým násilím, jako vnucování názoru politického nebo náboženského.

2. Umění je po mém soudu dovednost reprodukovati slovem, barvou, tónem, tvarem či pohybem zážitky estetické, schopnost sdělovati je tak jiným. Míra umění v každém takovém díle je dvojitá: a) jak veliký počet jedinců pozná v díle svůj vlastní prožitek, čili za kolik jedinců umělec mluví; b) jak velikému počtu jedinců poskytne dílo prožitek nový, po případě, zda dává popud k hledání a realizování dalších takových prožitků. Je jasné, že první hledisko ukazuje lidovou, národní základnu díla, ze které vyrostlo, druhé pak ukazuje stupeň kultivovanosti estetického citění, ke kterému se umělec jako jedinec dopravoval a skrze své díle i někoho jiného může povznést.

Se stanoviska obecného prospěchu národního má umělecké dílo tím větší kulturní význam, čím širší má lidovou základnu a čím větší počet jedinců je schopno k vyššímu stupni estetického citění povznést. Růst však musí se dít organicky, skoky jsou nemožné, protože je nemožné překlenouti propast chybějícího poznání, pramenícího z vlastních prožitků a zkušeností jedinců.

V tomto smyslu je dnes jen realismus v umění skutečným kulturním činitelem, protože mluví řečí, které ohromná většina národa rozumí a který jediný také podněcuje nejširší vrstvy lidové k touze a úsilí o vyšší duchovní hodnoty.

Mluvic za sebe, odmítám tak zvané moderní umění proto, že ono nemluví za mne, to jest, nepoznávám v něm nic z vlastních estetických prožitků, žádné mi neposkytuje, ani mne k hledání podobných neponouká. Je tedy pro mne naprosto bezcenné. Tím mu nijak neupírám právo na existenci, ale upírám komukoliv právo, aby mi je vnucoval a když odupírám, aby mi nadával způsobem, který nejlépe ukazuje, k jaké estetické

zjemnělosti své vyznavače povznáší. Článek p. Brouka je toho nejmárgantnější dokladem.

Poručím se Vám s projevem dokonalé úcty

J. Sedláčková

Vážený pane redaktore,

přečetl jsem si se zájmem článek p. B. Brouka o odezvě výstavy sovětského umění. Přijel jsem nedávno z Prahy. Tam jsem se samozřejmě šel podívat jak na sovětské malířství, tak na výstavu mladé generace Mánesa. A můj dojem? Velmi zajímavý a poučný. Nejsem výtvarným kritikem, mám jenom rád dobré obrazy. Nezapírám, že je pro mne bližší moderní malířství, tak jak je dnes u nás představuje UB a Mánes, nežli realismus, naturalismus a všechny ty omalovánky přírody, jak je vidívám (a bohužel velmi často) ve vykládních skříních našich měst.

Tak o tom dojmu z obou výstav. Už na výstavě španělského umění jsem slyšel poznámku, že není divu, proč Franco vyhnan Picassa ze Španělska. A na to další poznámku, že něco podobného by neškodilo u nás udělat Fillovi, Janečkovi, Tichému, Zrzavému a jiným. Myslím, že lidem toho druhu výstava sovětského malířství učarovala. Poblý jsem si na výstavě chvíli, ale musím souhlasit s poznámkou O. Mrkvičky ve Svobodných novinách, že totiž výstava sovětských národních umělců se líbí právě těm, kteří od. suzují a tupí sovětský film a při tom stojí drahnou chvíli ve frontách před pokladnami kin s americkými filmy. Myslím, že výstava sovětských malířů nepřišla ve vhodnou chvíli. Myslím, že se tím žene voda na mlýn těch, kteří by chtěli, aby naše umění se stoupilo níž. Dovedu docela dobře pochopit nadšení prostých pozorovatelů obrovských, pestrých pláten, která zobrazují fotograficky věrně každou podrobnost svých dějů. Nijak to nezazlívám. Je chyba u nás a v nás. Nedovedli jsme dodnes přivést na výstavu moderního umění široké vrstvy lidu. Nedovedli jsme lidem, kteří ne. mohli sledovat vývoj malířství, kteří se nedovedli orientovat v záplavě ismů, vysvětlit na jednoduchých praktických příkladech rozdíl mezi tím, co dnes považujeme za umění moderní a dobré, a mezi tím, co dnes nazývají naši kritikové vycpělým akademismem.

Zazlívám našim výtvarníkům-komunistům, že se neosmělili v několika přístupně psaných článcích vysvětlit našemu lidu, který chodí na výstavu sovětského umění spíše politicky si zamilov. vat, základní rozdíl mezi našim uměním, který tento lid houfně (přízeňme si to otevřeně odmítá. Zazlívám Rudému právu, které má tolik čtenářů právě mezi tímto lidem, ke kterému by mělo jít níž a s ním výš, zazlívám mu, že právě ono si nepřispíšilo a naopak jedním nebo dvěma nekritickými referáty ještě pokazilo to, co se pokazit dalo. Dovedu si už teď živě představit reakci těch diváků při pohledu na naše moderní malíře. Možná, že vzniknou manifestace, tábory a stávky, které budou razit heslo: Dejte nám lidové umění, pryč s ismy! A potom se může psát o umění zvrhlém a budeme tam, kde jsme být nikdy nechtěli.

S pozdravem

Milan Vovesný

Zlatá česká máma

Vážené redakci časopisu »Dnešek«.

Ministerstvo sociální péče vnevalo pozornost reportáži p. J. R. Veselého, uveřejněné pod nadpisem »Zlatá česká máma...« v 49. čís. »Dneška«. Ihned po vyjití článku v »Dnešku« vstupilo ve styk s finanční prokuraturoou, která dala příkaz k soudní výpovědi, a se zemským národním výborem. Finanční prokuratura zaujela příznivé stanovisko, ale žádala písemný příkaz zemského národního výboru, aby exekuce mohla být zrušena. Na zemském národním výboru se případu ujala na naši žádost pí předn. Nevalilová. Z oddělení bylo během krátké doby sděleno telefonicky, že bylo zajištěno zrušení exekučního příkazu. Okresní péče o mládež ve Vrsovicích byla požádána o podání zprávy o rodině, a pí Horáčeková byla pojata do seznamu matek, z nichž bude provedena výběr k vyznamenání o svátku matek.

S díky za upozornění a spolupráci

za ministra:

Pítha

listárna redakce

Vrstva, která přijde naposled. Autor článku s tímto titulem, který vyšel v posledním čísle, dr. J. Kolář, jmenuje se křesťanem jménem Jaroslav, nikoliv Jan, jak bylo omylem vytláčeno.

»Okupace Československa a mezinárodní právo.« Vzhledem k článku, který vyšel v Dnešku ze dne 24. dubna t. r. pod tímto titulem, upozorňujeme, že první část posudku, jejíž podal prof. Dr L. Vošta o procesu s K. H. Frankem, vyšla jako samostatná publikace pod názvem »O právní kontinuitě Československé republiky« v Praze v březnu 1947 nákladem Spolku čs. právníků Všehrd. Část druhá a poslední vyjde v nejbližším čísle časopisu Právník pod názvem »O německé okupaci českých zemí za druhé světové války.«

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

František Hrubín

CIKÁDY JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

Jdu podzimem tvých knih,
pod listy, které spadly,
jaro se s jarem škádí,
a nad hroby se zdvih' tvůj živý hlas a smích,

že perem stačí lehce
o papír zavazdit
a rým že je tam skryt
a zvoni, i když nechce.

Ach, jak jsme těžci dně!
Ty ses jak vázka trpěná,
vod, slunce nenasytí
od rýmu k rýmu nes' a věděl, co ví vřes,

že o zem stačí lehce
papskem zavazdit
a corček je tam skryt
a zpívá, i když nechce.

Z právě vyšlé sbírky
Zpěv hrobů a stunce.

Nepřítomnost oslabuje průměrné vášně a posiluje velké, jako vítr zhasíná svíčky a zažehuje oheň.

LA ROCHE ^WOUCAULD

Nová prósa. Nedávne dva romány vlámského proletářského spisovatele Louise Paula Boona »Vergeten Straat« (Zapomenutá ulice) a »Mijn kleine corlog« (Má malá válka) jsou považovány za dvě nejdůležitější díla poválečné vlámské literatury. - Vlámský spisovatel Hubert Lampo dostal tříletou cenu antverpské provincie za psychologický román »Helène Defraey« - Ardénský spisovatel Adrien de Prémorel uveřejnil sbírku povídek »Le Génie du Ruisseau« - Marie Thérèse Bodartová, jejíž první román »Les Roseaux Noirs« (Černé třtiny), vzbudil před válkou pozornost literární kritiky, vydala nový román »La Moisson des orges« (Žeň ječmene-
K. I.

Langrúv »Velbloud uchem jehly« v New Yorku. V Great Neck u New Yorku se utvořilo nové divadlo, které chce uvádět zejména hry cizích autorů. Nedávno uvedlo toto divadlo hru Františka Langera »Velbloud uchem jehly«.
K. I.

KNIHY REDAKCI DOŠLE

Bohumila Sílová: Mury-Bury kouzelník. (Pohádka.) Kresby Jos. Lada. Vydavatelství Za svobodu. Stran 100. 90 Kčs, váz. 120 Kčs.

Nakladatelství Pegasus v Curychu vydalo román Borise Pilňáka »Stroje a vlci«.

Poesie:
F. M. Bartoš: **Rukopisy Královédvorský a Zelenohorský.** Nakl. Práce. Stran 109, brož. 40 Kčs.

Dokončujeme velké osidlovací dílo. Vydalo tiskové oddělení Osidlovacího úřadu v Praze. Kresby Králík J. Graf. Úprava V. Schlosser. Stran 30, 3 Kčs.

JUDr. Jan Říha: Zákony a nařízení o volbě Národního shromáždění. Publikace Národního shromáždění - řada A, sv. 2. Rediguje dr. Václav Osvald. Obálka B. Hanuš. Vydalo ministerstvo informací. Stran 181. Cena 55 Kčs.

Český národ soudí K. H. Franka. Předmluvu napsal dr. Prokop Dřtina, ministr spravedlnosti. Uspořádal dr. Karel Zajížek za spolupráce dr. J. Drábka, dr. V. Kozáka a dr. K. Reslera. Vydalo ministerstvo informací. Obálka Boris Hanš. Fotografie O. Svoboda a ČTK. Stran 242, brož. 180 Kčs, Ing. Fr. Budín. **O lesích a o myslivcích.** (Poznátky a zážitky lesníkovy). Nakl. Kosnar, Plzeň. Stran 421, brož. 130 Kčs.

Karel Poláček:

BYLO NÁS PĚT

A školu máme pěknou novou a my máme taktéž pana učitele Veselika, on nosí zlaté brýle a o přestávce jí housku a čte si v knížce, a když vidí nezdobu, tak uloží trest, jemu je to fuk. O přestávce býváme na dvoře a někteří žáci děsně řvou a já taktéž. Na tom dvoře nás jednou vyfotografoval pan Potůček, co se dobře učí a dávají pozor, ti seděli v první řadě, pan učitel seděl uprostřed a přesporní zajáci stáli a koukali se. Já mám tu podoběnku zarámovanou a visí nad pohovkou, co si na ni nesmí nikdo sednout, jenom teta Anděla, co po ní budeme dědit a ona to ví, protože má na nás děsného vzteka. Pročež se posadí a kouká se velice přísně. Vedle mne sedí Eda Kemlink, co s ním chodím, na levo pak Páta Karel, co s ním vůbec nechci chodit, on je žalobníček, žaluje, žaluje, nic si nevyžaluje. A nikomu nic nedá, protože je lakomec, ale sám loudit umí. Ale přijď si!

Když naše maminka ten obrázek uviděla, tak se smála, že mám na hlavě šušulku jako papoušek a říkala, že jednou budu mít pěknou památku. Tatínek bručel, že se za hlouposti vyhazují peníze a že to nebude trpět. Jeden, povídal, neví, kam dřív a vy se tu necháte vypodobnit. Učitelé, povídal, si myslí, že jsem milionář, jím je

hej, mají své jisté, ale mně lidi neplati. »Tak už nebruč,« pravila maminka, »brutáku. A nekaz dítěti radost.« »Uvidím, jak se mně odslouží,« pravil tatínek a šel si lehnout. On vždycky po obědě spí a to si přikryje obličej Národní Politikou, aby naň nešly mouchy.

Pan učitel mne chválí, že se chovám mravně a že mám dobrou hlavu, protože mu nosím sešity domů. Písmo mám nejlepší z celé třídy, vnější úprava písemných prací velmi úhledná. Pišu krásněji než Kolorenc František, co je první ve třídě, ale často schází, má škrofle a taky měl příušnice. Já si přinesl ze školy vši, měl jsem jich plnou hlavu. Nikdo neměl tolik vši, ani Zilvar, co ostává v chudobinci. Maminka pravila, že si musí zoufat a česala mě. Naši říkají, že půjdu na študije, abych byl pánem a nemusil pakovat bedny, jako tatínek. Náš Ladislav, ten nejstarší, taky měl jít na študije, ale nešlo mu měřičtví a kouřil rečka. Tak mu vzali študenta do domu, aby s ním opakoval, ale Láďa stejně nic neuměl, kradl v krámě bonbony a roz-
dával je řoučatům, aby s ním chodila. Tak ho vyzdvihli ze študij a dal ho na kušpetví do Mostu, aby se naučil německy. S počátku se mu to nelíbilo a psal, aby ho zase vzali domů, že už bude dělat dobrotu, a aby mu poslali učebnice, že se bude soukromě připravovat do vyšší třídy. Tatínek mu odověděl, milý Ladislave, to by tak hrá-

lo, měl jsem s tebou uznání dost, na mně peři neroste, teď je s učením utrum a uslyším-li na tebe stížnost, vezmu hůl, až se vyučíš, dá-li Pánbůh, převezmeš po mně kveľb. Já jsem to psaní nesl na poštu, úředníci tam razítkovali, až to bouchnalo, to se mně líbilo. Tak se náš Láďa spokojil, poslal domů prádlo, k němuž bylo přiloženo psaní, že se mu kondice za mlouva, taktéž pan šéf je s ním spokojen, moji drazi, pošlete mně příležitostně něco na přiloženou, všechny vás vroucně líbám, taky Mančínku, zda táž už umí chodit? Já jsem to psaní předčítal našemu kocourovi, co tomu říkáš, Honzo? Zda se ti také zamlouva kondice? Avšak kocour nic neřekl, jenom se šklebil, lízal si břicho a pak vyskočil oknem, aby se vydal na toučky.

Naši si myslí, že až budu velký, že budu sedět v kanceláři v teple, lidi budou přede mnou smekat, ale já budu olizovat kolký. A budu si posílat pro párek. To se mi nechce líbit. Nejraději bych sloužil u Bejvalů za pacholka, neboť bych nosil koženou zástěru a v uchu bych měl mosaznou maušnici proti uhranutí jako Jakub, Bejvalův čeledín. Tak bych krácel podle vozu hezky zvolna a zešíroka, mával bych bičem a pro sebe si hvízdal. Několikrát jsem zkoušel chodit jako pacholek Jakub a teď už to umím. Taky pískat jsem se naučil, koně to mají rádi, ale musí v tom být smutná nota.

Onj pak otáčejí po kočm hlava a dívají se naň svýma krásnýma, tmavýma očima. Někdy si Jakub zadržel násadku do holičky a stávi se u Friedmanů na kořalku. Nejdříve se podívá sklenkou proti světlu, pak rychle překotí do sebe kořalku, zavří hlavou a udělá brrí! Tuhle se maminka divila, jak mi nalila kávu, tak jsem se na hrnek podíval proti světlu, pak jsem se napil, udělal jsem brří a jako bych si utřel vousy. Maminka se ptala: »Co to děláš za uličnictví, uličníku jeden uličnická, chceš, abych na tebe vzala kverlačku?« »Nechek,« odvětil jsem.

Jakub je nemluva, s lidmi moc řeči nenadělá, jeho řeč je hm, jó, tak, nó, inu a podobně. Zato však rozumí koňské řeči a koně si před ním musejí dávat pozor, aby se neprozradili. Pozoroval jsem, že když stojf před krámem pana Friedmana, tak si šeptají a já vím, co. Ze Jakub se oddává alkoholu, což škodí zdraví a vede ke skotčtví. Já bych také rád rozuměl koňské řeči a žádal jsem Jakuba, aby mne tomu naučil, že mu za to dám svou sbírku nerostů. Jakub se smál a odpověděl: »Inu!« Tak jsem mu řekl: »Nechte si to, když jste takový a já umím kůžskou řeč sám od sebe, abyste věděl. Právě před chvílkou jsem slyšel, jak Lyska řekla Grošovatému: »Máme pána ochlastu.« Jakub se ještě více smál a řekl: »To!«

Výňatek ze stejné knihy.

K dnešnímu číslu jsou přiloženy titulní listy a přehledně uspořádaný obsah minulého ročníku DNEŠKA.

Současné upozorňujeme, že

již vyšly vkusné poloplátěné desky

do nichž si celý ročník můžete svázat. Získáte tak z jednotlivých sešitů hodnotnou knihu.

Cena desek je 30 Kčs, včetně poštovního a balného 35 Kčs.

Objednejte si je u svého knihkupce nebo přímo v admin. týdeníku DNEŠEK, Praha I, Národní tř. 9.

HOTEL 9 SKAL • MILOVY

p. NĚMECKÉ NA MORAVĚ

má ještě na červen a září volné pokoje

Hluboké lesy • koupání • pokoje u je-

zera, pod nejvyšším vrcholem Česko-

moravské vysočiny 837 m • Denní

pense 95 Kčs • Tel. hovorna Německé Milovy

ÚVAHY O SLOVANSTVÍ

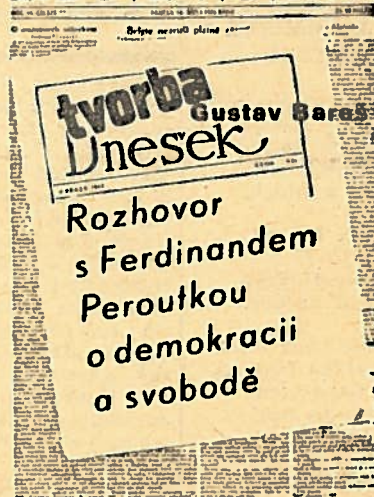
knihy presidenta republiky dr. Edvarda Beneše, vyšla roku 1944 v Londýně jako soukromý tisk a nyní vychází po prvé u nás. Říká nám, jaké jsou hlavní problémy nové slovanské politiky, která se stala po druhé světové válce našim programem. Jsou to problémy stejně důležité jako delikátní. Každý proto uvítá, může-li se o nich poučit na pozadí historickém i na pozadí současné mezinárodní politiky v této statečné a upřímné, celou bytostí, rozumem i srdcem napsané knize. Úvahy o slovanství dostanete u každého knihkupce za 126 Kčs, vázané za 161 Kčs, nebo přímo v

legionářském nakladatelském družstvu

Čin v Praze

LIDOVÉ NOVINY

Obálka knižního vydání diskuse G. Baroše s F. Peroutkou, které právě vyšlo. Kniha o 80 stranách s karikaturami Fr. Bidla stojí 10 Kčs. Dostanete ji u knihkupců nebo v nakladatelství SVOBODA V PRAZE II, NA FLORENCI 13.

Novinky nakladatelství Práce

WILLIAM SAROYAN: LIDSKÁ KOMEDIE

Román. Přeložil G. Bernau. Brož. 70, váz. 95 Kčs. Slavný americký román, který ve své filmové podobě uchvátil miliony diváků.

E. SOMMER: VZPOURA SVATÝCH

Román. Přeložil A. Humpalik. Brož. 75, váz. 100 Kčs. Román autora Templářů, jenž nám překrásnou a hluboce dramatickou formou osvětlil osud židů, soustřeďovaných za okupace v ghettech polských měst.

REX WARNER: LETIŠTĚ

Román. Přeložil I. Jelínek. Brož. 85, váz. 110 Kčs. Časopis Sunday Times: „Pravděpodobně jeden z nejlepších románů, který byl napsán v posledních dvaceti letech.“

MARCEL PRENANT:

BIOLOGIE A MARXISMUS

Přeložila L. Benešová. Brož. 54 Kčs.

Významný francouzský vědec povi českému čtenáři mnoho podnětného a objevného o vzniku a trvání života s hlediska moderní vědy a socialistických nauk.

U knihkupců, Nakladatelství

PRÁCE

Praha II,

Václavské nám. č. 15.